

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ

ΑΡΧΑΪΚΗΣ ΛΥΡΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

Β' Γενικού Λυκείου

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ - ΑΘΗΝΑ

2ος ΤΟΜΟΣ

**ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ
ΑΡΧΑΪΚΗΣ ΛΥΡΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ**

**Β΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
(ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ)**

2^{ος} τόμος

**Ομάδα συγγραφής: Ι. Ν. Καζάζης
Αμαλία Καραμήτρου
Συνεργάστηκαν: Μαργαρίτα Σωτηρίου
Κώστας Νιάφας**

**Υπεύθυνος για το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
Χριστίνα Βέικου
Σωτήριος Γκλαβάς**

**Επιτροπή κρίσης
Γιώργης Γιατρομανωλάκης
Αναστάσιος Στέφος
Αναστασία Καραγεωργίου**

**ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ
ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ**

**Ομάδα Εργασίας Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής
(Σκούταρη Σπυριδούλα)**

(Επιμέλεια: Σπανάκη Άννα)

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ**

Ι. Ν. Καζάζης Α. Καραμήτρου

**ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ
ΑΡΧΑΪΚΗΣ ΛΥΡΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ
γενικού λυκείου (κατεύθυνσης)**

2^{ος} τόμος

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Τη σύνταξη του εισαγωγικού δοκιμίου και του ερμηνευτικού σχολιασμού των επιμέρους αποσπασμάτων επιμελήθηκε ο **Ι.Ν. Καζάζης**. Τη γλωσσική επεξεργασία των αποσπασμάτων 1 έως 18, 25, 26, 29 έως 31, τα βιοεργογραφικά σημειώματα για τους Αρχίλοχο, Σαπφώ, Σόλωνα, Αλκαίο, Στησίχορο και Σιμωνίδα, καθώς και τους πίνακες διαλέκτων επιμελήθηκε η **Αμαλία Καραμήτρου**. Την αρχική γλωσσική επεξεργασία των αποσπασμάτων 19 έως 24 και 27, καθώς επίσης τους χρονολογικούς πίνακες και τα σημειώματα για τους Μίμνερμο, Αλκμάνα, Θέογνη και Πίνδαρο επιμελήθηκε η **Μαργαρίτα Σωτηρίου**. Επεξεργάστηκε γλωσσικά το απόσπασμα 28 και έλεγξε το σύνολο του υλικού ο **Κώστας Νιάφας**. Τις ερωτήσεις προσέθεσαν ο **Κώστας Νιάφας** και η **Αμαλία Καραμήτρου**.

Γενική επιμέλεια: **Ι.Ν.Καζάζης** και **Α. Καραμήτρου**. Το εικονογραφικό υλικό του βιβλίου προέρχεται από εκδόσεις Μουσείων και Εκδοτικών Οίκων, τους οποίους το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ευχαριστεί θερμά.

Αλκμάν

Χορικός Ποιητής

Βίος
Τόπος
Χρόνος

Έζησε και έδρασε το δεύτερο μισό του 7ου αι. στη Σπάρτη. Σύμφωνα με κάποιους ήταν Λάκωνας από το χωριό Μεσσόα· κατ' άλλους καταγόταν από τις Σάρδεις της Λυδίας, άποψη η οποία ενισχύεται από την αυτόβιογραφική ερμηνεία κάποιου αποσπάσμάτος του.

Γλώσσα

Τοπική λακωνική διάλεκτος, εμπλουτισμένη με αιολικά στοιχεία και ομηρικά δάνεια· προτίμηση στις σπάνιες λέξεις, κάποιες πιθανώς λυδικής προέλευσης.

Έργο

Έξι βιβλία με λυρικά ποιήματα. Η ποίησή του ήταν κατεξοχήν χορική· η εκτέλεση των ποιημάτων του ανετίθετο σε χορούς, οι οποίοι (στα παρθένεια) αποτελούνταν από νέες κοπέλες. Ο Αλκμάνας έγινε διάσημος για τα ερωτικά του ποιήματα: το λεξικό της Σούδας, με μια υπερβολή, τον αναφέρει ως ευρετή του ερωτικού τραγουδιού. Έγραψε επίσης ύμνους για λατρευτικές εκδηλώσεις προς τιμή των θεών, καθώς και εξάμετρα "προοίμια" για τις δημόσιες εκτελέσεις των ομηρικών επών.

Επένδυση στη χάρη και στην ανεπιτήδευτη γοητεία του θέματος, που συχνά αναφέρεται στις δροσερές νέες του χορού. Ποικιλία στον τόνο και τη διάθεση, στο θέμα και στις λεπτομέρειες. Οξύτατη παρατηρητικότητα και εμμονή σε λεπτομέρειες του φυσικού και του ψυχικού κόσμου, που ποτέ δεν είναι τυχαίες, αλλά αντίθετα τόσο εύστοχες που μοιάζει να ανακλούν πραγματικές αφορμές. Ο ποιητής είναι άριστα εξοικειωμένος με τον επικό τρόπο και υιοθετεί κάποια από τα στερεότυπα σχήματά του, για τους δικούς του σκοπούς.

21. ἔστι τις σιῶν τίσις (1D, 1P 36 - 49)

ἔστι τις σιῶν τίσις·
ὁ δ' ὄλβιος, ὅστις εὖφρων
ἀμέραν διαπλέκει
ἄκλαυτος· ἐγὼν δ' αἰίδω
40 Ἀγιδῶς τὸ φῶς· ὀρῶ
F' ὥτ' ἄλιον, ὄνπερ ἄμιν
Ἀγιδῶ μαρτύρεται
φαίνην· ἐμὲ δ' οὔτ' ἐπαινῆν
45 οὔτε μωμήσθαι νιν ἅ κλεννὰ χοραγὸς
οὐδ' ἀμῶς ἐῆι· δοκεῖ γὰρ ἤμεν αὐτα
ἐκπρεπῆς τῶς ὥπερ αἴτις
ἐν βοτοῖς στάσειεν ἵππον
παγὸν ἀεθλοφόρον καναχάποδα
τῶν ὑποπετριδίων ὄνειρων·

Πράγματι παίρνουν οι Θεοί εκδίκηση. Αξιομακάριστος, ὅποιος υφαίνει την ημέρα του ευφρόσυνα, αδάκρυτα. Εγώ όμως τραγουδώ της Αγιδῶς το φως. Τη βλέπω σαν τον ήλιο, που η Αγιδῶ καλεί να λάμψει μάρτυράς μας. Εμένα ούτε να την επαινέσω ούτε να την ψέξω δεν μ' αφήνει η ξακουστή πρώτη του χορού· γιατί η ίδια υπερέχει τόσο απόλυτα, όπως ένα άλογο που στήνει κανείς ανάμεσα σε ζῶα της βοσκῆς, άλογο γρήγορο, αγωνιστικό και τροπαιοφόρο, με βροντερές οπλές, βγαλμένο από τα όνειρα που μας επισκέπτονται κάτω απ' τον βράχο.

INK

Οι θεοί φυλάν εκδίκηση·
κι ευτυχισμένος που καλόκαρδα

τη μέρα του τελειώνει δίχως κλάμα·
ατός μου τραγουδώ της Αγιδώς
τη λάμψη· θωρώ την σαν τον ήλιο,
που μάρτυρα η Αγιδώ τον βάνει
να φέξει για τους δυο μας·
εμένα όμως ούτε να την παινέψω
ούτε και να την ψέξω διόλου
αφήνει του χορού
η φημισμένη αρχηγός·
τι εκείνη υπέροχη φαντάζει
σαν τ' αθλοφόρο άλογο,
τρανό μες στα κοπάδια
με κροταλιστές οπλές
των ανάλαφρων ονείρων

Χ. Γ. Ρώμας

Λεξιλόγιο

36. **σιῶν** (δωρικός τύπος) = θεῶν

36. **τίσις**

τίσις, -εως, ἤ = η εκδίκηση (των θεών)

37. **ὄλβιος**, -ία, -ον = ευτυχισμένος

37. **εὐφρων**, -ον = χαρούμενος, εύθυμος, ευφρόσυνος·
εὐ + φρήν (= η καρδιά, το μυαλό, ο νους)

38. **ἀμέραν** (δωρικός τύπος) = ἡμέραν

38. **διαπλέκει**

διαπλέκω = πλέκω, υφαίνω

ἀμέραν διαπλέκει = πλέκει, υφαίνει μέχρι τέλους την ημέρα

39. ἄκλαυτος (ἢ ἄκλαυστος), -ον = χωρίς να κλάψει (<κλαίω)

40. ἐγὼν (επικός τύπος) = ἐγώ

ἐγὼν δ': ο προσθετικός σύνδεσμος (δέ) σηματοδοτεί τη μετάβαση σ' άλλο θέμα (δηλ. τον χορό). Ο (δεκαμελής) χορός αναφέρεται στον εαυτό του πότε στον ενικό και πότε στον πληθυντικό.

40. ἀείδω = υμνώ, τραγουδώ, ψάλλω

40. Ἀγιδῶς τὸ φῶς

τη λάμψη, την ακτινοβολία, δηλ. την ομορφιά της Αγιδῶς

Η λέξη φῶς χρησιμοποιείται γενικά για τη λάμψη του προσώπου.

Η κοπέλα, που ανήκε προφανώς σε αριστοκρατική οικογένεια της σπαρτιατικής κοινωνίας, ολοκλήρωσε την εκπαίδευσή της και τώρα μπορεί να παντρευτεί.

41. ὥτ' = ὥτ(ε) = ὥστε = σαν, όπως

41. ἄλιον (δωρικός τύπος) = ἥλιον

41. ὄνπερ

Εννοείται τον ἥλιον.

41. ἄμιν (δωρικός τύπος) = ἡμῖν

42. μαρτύρεται

μαρτύρομαι (+ αιτιατική του προσώπου) = επικαλούμαι, καλώ κάποιον ως μάρτυρα

43. φαίνην (δωρικός τύπος) = φαίνειν

43. ἐπαινῆν (δωρικός τύπος) = ἐπαινεῖν

44. μωμήσθαι (δωρικός τύπος) = μωμείσθαι
μωμάομαι = μωμέομαι, -οὔμαι (ιωνικός τύπος) = μέμφομαι, κατηγορώ, αποδίδω ευθύνη

43/44. οὔτ' ἐπαινῆν ... οὔτε μωμήσθαι
Το σχῆμα λιτότητας δηλώνει ἔπαινο.

44. νιν

Εννοείται η Αγιδώ.

44. ἄ (δωρικός τύπος) = ἦ

44 κλεννά (αιολικός τύπος) = κλεινή
κλεινός, -ή, -όν = διάσημος, γνωστός (<κλέος)
Ο τύπος κλεννός προέχεται από τον παλαιό τύπο
*κλεσεσνός<, κλεσεννός < κλεενός < κλεννός και χρησιμοποιοείται αντί του δωρικού κληννός, που θα περιέμενε κανείς.

44. χοραγός (δωρικός τύπος) = χορηγός (<χορόν ἄγω)
χορηγός, ἦ = η κορυφαία του χορού, αυτή που ηγείται του χορού.

Πρόκειται για την Αγησιχόρα, που το όνομα της (<χορόν ἄγω) και μόνο δηλώνει το καθήκον της σ' αυτή την περίπτωση: να διευθύνει (ή να επιβλέπει) τη μουσι-

κή και το χορό (χορὸν ἰστάναι), ὅσο διαρκούσαν, χωρίς να συμμετέχει η ἴδια.

45. οὐδ' ἀμῶς = οὐδαμῶς = καθόλου, με κανέναν τρόπο

45. ἐῖ (δωρικός τύπος) = ἐῖ
ἐάω, -ῶ = αφήνω, επιτρέπω

45. δοκεῖ γὰρ ἡμεν αὐτα = γιατί φαίνεται να διαπρέπει από μόνη της (εννοείται η Αγησιχόρα)

45. ἡμεν = εἶναι

45. αὐτα (δωρικός τύπος) = αὐτή = από μόνη της

46. ἐκπρεπής
ἐκπρεπής, -ές = ἐξοχος, υπέροχος

46. τὼς ὥπερ αἴτις = ἔτσι ὅπως αν κανείς
τὼς (δεικτικό επίρρημα) = οὕτως = ἔτσι
ὥπερ = ὥσπερ = ὅπως, σαν

46. αἴτις (δωρικός τύπος) = εἴτις = αν κανείς, αν κάποιος

47. ἐν βοτοῖς = ανάμεσα σε βοσκήματα, σε κοπάδια
βοτόν, τό = το ζώο βοσκής (<βόσκω)

47. στάσειεν = στήσειεν (ή στήσαι)
γ' ενικό ευκτικής αορίστου α' (ἔστησα) του ρήματος ἴστημι

47. ἵππον

Το ἄλογο ἦταν για τους Ἕλληνες σύμβολο της αγέρω-

χης ομορφιάς. Οι λυρικοί ποιητές συχνά αποκαλούν τις νέες κοπέλες πώλους.

Η Αγησιχόρα παρομοιάζεται με ένα αγέρωχο αγωνιστικό άλογο ανάμεσα σε κοπάδια· η Αγιδώ είναι η ομορφότερη από τις δυο, αφού η λάμψη της ξεπερνά ακόμα κι αυτή του ήλιου.

48. παγόν (δωρικός τύπος) = πηγόν
πηγός, η, -όν = δυνατός, εδώ γρήγορος, αγωνιστικός
(<πήγνυμι = μπήγω, κολλώ, σφίγγω)

48. άεθλοφόρον (επικός-λυρικός τύπος) = άθλοφόρον
(<άεθλον / άθλον + φέρω)
άεθλοφόρος, -ον = αυτός που κερδίζει το βραβείο

48. καναχάποδα (δωρικός τύπος) = καναχήποδα
ό/ή καναχήπους, -ποδος (καναχή [= ήχος, θόρυβος] + πούς) = με ηχηρά πόδια, ποδόκροτος
Το επίθετο μιμείται τον ήχο του αλόγου που καλπάζει.

49. ύποπετριδίων ονείρων

Πρόκειται για τα όνειρα που βλέπουν αυτοί που κοιμούνται το μεσημέρι κάτω από σκιερούς βράχους. Αυτός ο χαρακτηρισμός των ονείρων δεν έχει τελικά και πολύ μεγάλη σημασία, καθώς το νόημα του κειμένου δεν αλλάζει: ένα τέτοιο άλογο μπορεί να το δει κανείς μόνο στο όνειρο του, πράγμα που σημαίνει ότι η Αγησιχόρα αποτελεί θέαμα εξαιρετικής ομορφιάς.

22. εϋδουσι δ' όρέων κορυφαί (58 D, 34P)

εϋδουσι δ' όρέων κορυφαί τε καὶ φάραγγες
πρώνές τε καὶ χαράδραι

ἕλα θ' ἔρπéth' ὅσσα τρέφει μέλαινα γαῖα
θῆρές τ' ὄρεσκῶιοι καὶ γένος μελισσᾶν
5 καὶ κνώδαλ' ἐν βένθεσσι πορφυρέας ἀλός·
εὐδουσι δ' οἰωνῶν φύλα τανυπτερύγων.

Κοιμούνται οι κορυφές και τα φαράγγια των βουνών, τα
υψώματα και οι χαράδρες, το δάσος κι όλα τα ερπετά
που τρέφει η μαύρη γης, και τ' αγρίμια του βουνού και
οι μελισσομάνες και τα κήτη στα βάθη της γαλαζόμαυ-
ρης θάλασσας — κοιμούνται κι όλα τα πουλιά με τις
μακριές φτερούγες.

INK

Κοιμούνται οι βουνοκορφές και τα φαράγγια, τα βράχια
κι οι ρεματιές, τα δάση κι' όλα τα ζωντανά που σέρνο-
νται, ὅσα τρέφει η μαύρη γη, τα θηρία που ζουν στα
βουνά και το γένος των μελισσών και τα κήτη στα βάθη
της φουσκωμένης(ή: ποικιλόχρωμης) θάλασσας· κοι-
μούνται και τα κοπάδια των πουλιών των μακροφτέ-
ρουγων.

N. Κονομής

Κοιμούνται κορφοβούνια και φαράγγια,
και ρεματιές κοιμούνται και ψηλώματα,
κι ὅσα που η γης η μαύρη θρέφει σερπετά,
και του βουνού τ' άγρια θεριά, κι οι μέλισσες,
και τ' άγρια τέρατα στην θάλασσα της σκοτεινής
τα βάθη τ' άσωστα, κοιμούνται και τ' αρίφνητα
των μακροφτέρουγων πουλιών κοπάδια.

I. Θ. Κακριδής

Λεξιλόγιο

1. εϋΰδουσι

εϋΰδω = κοιμούμαι

1. ὄρέων = ὄρῶν

ὄρος, -εος, τό = το βουνό

1. φάραγγες

φάραγξ -γγος, ἦ = το φαράγγι

2. πρώνες

πρών, πρῶνος (ἢ πρωνός), ὀ · πληθυντικός: πρώνες (ἢ πρώνες), οἱ = τα βράχια, τα υψώματα

2. χαράδραι = οι κοίτες των χειμάρρων

3. ἔρπेट(α)

Η λέξη ἔρπετά σημαίνει γενικά ὅ,τι ζῶο σαλεύει (<ἔρπω = σέρνομαι).

3. ὄσα

Από το σημείο αυτό ξεκινά η κατανομή του ζωικού βασιλείου σε γη, θάλασσα και αέρα.

3. μέλαινα γαῖα = η μαύρη γη

4. θῆρες τ' ὄρεσκῶιοι

ὄρεσκῶος, -ον = το άγριο θηρίο, το ζῶο που ζει στα ὄρη

4. μελισσᾶν (δωρικός τύπος) = μελισσῶν

5. κνώδαλ(α)

Η λέξη κνώδαλον, τό σημαίνει γενικά τα άγρια θηρία ολόκληρου του ζωϊκού βασιλείου, εδώ όμως τα θαλάσσια κήτη.

5. ἐν βένθεσσι = στα βάθη
βένθος, τό = βάθος, τό
Η κατάληξη -εσσι είναι επιική.

5. πορφυρέας ἁλός = της ποικιλόχρωμης θάλασσας
Μια παραγμένη θάλασσα παρουσιάζει πολλές αποχρώσεις.

6. εὔδουσι
σύνταξη κατά το νοούμενο (constructio ad sensum):
ρήμα σε πληθυντικό (εὔδουσι) + υποκείμενο πληθυντικού ουδετέρου γένους (φῦλα)

6. οἰωνῶν φῦλα = τα πουλιά, τα είδη των πουλιών

6. τανυπτερύγων = με μακριές φτερούγες

Το επίθετο τανυπτέρυξ, -υγος μπορεί να δηλώνει και την γρήγορη κίνηση των φτερών.

Σχόλια

21. Στο Ανθολόγιο αυτό δίνεται μία μόνον ολοκληρωμένη δεκατετράστιχη στροφή επί συνόλου οκτώ (ή δέκα;).

Οι τρεις πρώτες ιστορούν τον μύθο* των Ιπποκοωντιδών· οι επόμενες έχουν να κάνουν με τη γιορταστική περίσταση, μια τελετή, η οποία στον στ. 81 ονομάζεται θωστήρια, άγνωστου χαρακτήρα για άγνωστη σ' εμάς θεότητα.

—Διακρίνουμε ως βασικά συστατικά του χορικού άσματος, από τον Αλκμάννα ως τον Πίνδαρο: (α) τον μύθο, που εξιστορείται, όχι αυτόνομα και αυτοτελώς, αλλά ως εφαλτήριο για ένα δίδαγμα ηθικής συμπεριφοράς· (β) τα γυνωμικά, και (γ) ένα σεναριο καμωμένο με στοιχεία του παρόντος (περιέχει ακόμη και βιωματικές καταστάσεις σύγχρονων προσώπων, ενώ δεν αποκλείει αναφορές και σε πρόσωπα του χορού).

Αποκατάσταση και συμπλήρωση των κενών του συγκεκριμένου μύθου: Αν στη σκηνοθεσία του παρθενείου αυτού υπόκειται λατρευτική τελετουργία, το ερώτημα σε ποια θεότητα αυτή αναφερόταν δεν είναι σχολαστικό, αλλά ουσιαστικό. —Οι φιλολογικές απαντήσεις διχάζονται: σύμφωνα με μία, υπονοείται η λατρεία της Άρτεμης, η οποία στη Σπάρτη λατρευόταν ως Ορθ(ρ)ία· σύμφωνα με μια δεύτερη, επρόκειτο για τη Φοίβη, κόρη του Λεύκιππου, με τα επιχειρήματα: (α) το όνομά της αναφέρεται σε ένα απόσπασμα άλλου παπύρου, όπου περιέχεται ένα αρχαίο υπόμνημα στον Αλκμάννα· (β) η Φοίβη και η αδελφή της Ιλάειρα απήχθησαν από τον Κάστορα και τον Πολυδεύκη, οι οποίοι κατά τη μυθολογία τελικά και τις παντρεύονται· (γ) σύμφωνα με τον ελληνιστικό ποιητή Ευφορίωνα, οι βίαιοι γιοι του Ιπποκόωντα, υπήρξαν ερωτικοί ανταγωνιστές των διδύμων αυτών αδελφών. Ο συνδυασμός των δεδομένων οδηγεί στην υπόθεση ότι θέμα του αλκμανικού μύθου ήταν ακριβώς αυτή η ερωτική αντιζηλία και τα επακόλουθά της. Μια τέτοια υπόθεση ενισχύεται και από το γνωμικό του στίχου 16, όπου οι θνητοί προειδοποιούνται να μη φιλοδοξούν να παντρευτούν θεές.

Όσον αφορά στις γνώμες: Τα γνωμικά δεν είναι μόνον ένα βασικό κλειδί, για να διαβαστεί ο μύθος λόγω της γενικότερης κοινωνικής τους αποδοχής, αποτελούν και

ένα μηχανισμό για να κερδίσει ευρύτερο κύρος και αξιοπιστία η προσωπική ποιητική φωνή. Και τούτο, γιατί η χορική ποίηση δεν διαθέτει τον μηχανισμό αυθεντικοποίησης του επικού ποιήματος: εκεί η προσφυγή του επικού ποιητή στις Μούσες (που ως κόρες της Μνημοσύνης, λειτουργούσαν ως θεματοφύλακες της συλλογικής μνήμης) εξασφάλιζε το κύρος της αφήγησης, και προφύλασσε την αφήγηση από το να εκληφθεί ως ένα τυχαίο και αυθαίρετο πλάσμα της ποιητικής φαντασίας. Εδώ ο χορικός λυρισμός προστατεύεται από αυτό το ενδεχόμενο με το να καταφεύγει σε ό,τι θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως η "φωνή του λαού".

Οι προσωπικές αναφορές: Και σ' αυτήν και στις επόμενες στροφές (που δεν τις παραθέτουμε) άμεσες και ονομαστικές είναι οι αναφορές που γίνονται στην πρωταγωνίστρια και στη δευτεραγωνίστρια του νεανικού χορού. Με τον τρόπο αυτόν, παρατήρησαν οι φιλόλογοι, ο τόνος του ποιήματος εμπλουτίζεται με αποχρώσεις "επαίνου, πειράγματος και ειρωνικής αυτοϋποτίμησης", που σχηματίζουν, πλάι στον μυθολογικό, έναν δεύτερο (μάλλον χαλαρό) θεματικό ιστό για το ποίημα, γραμμένο σε άλλο κλειδί.

Η συνήχηση του μυθολογικού παρελθόντος και του ανθρώπινου παρόντος, με σημείο τομής κάποιες γνωμικές ρήσεις, δεν μπορεί να είναι τυχαία τεχνική. Αντίθετα, η σύνθεση των τριών ανωτέρω συστατικών συμβάλλει στην εκτελεστική π ο λ υ φ ω ν ί α του χορικού άσματος. Η πολυφωνική αρμονία προκύπτει όχι μόνο από τη μετρική (και τη μουσική) πολυπλοκότητα του χορικού άσματος, και τη χορευτική του εκτέλεση, αλλά και από στοιχεία καθαρά ποιητικά, όπως είναι: η τεχνική δομή του ποιήματος ("αφηγηματική" στον παρελθοντικό μύθο, και "λυρικότερη" στο παροντικό σκηνικό, με

τον τρόπο που ορίζονται οι έννοιες αυτές στην Εισαγωγή), και η σύσταση και συμπεριφορά του "λυρικού" επιθέτου, και των ομόρροπων προς αυτό συντακτικών σχηματισμών (επιθετικών μετοχών, καθαρώς αναφορικών προτάσεων, και παραθέσεων).

—Λίγες παρατηρήσεις στους στίχους που παρατίθενται εδώ: (α) η διπλή γνώμη υπομνηματίζει τους προηγούμενους στίχους· (β) στον στ. 39 απότομη είναι η μετάβαση από το μυθικό στο παροντικό τμήμα (οι απότομες μεταβάσεις είναι πάγιο χαρακτηριστικό του αρχαϊκού χορικού λυρισμού)· (γ) ό,τι έπεται του distichu 39-40 αναπτύσσει το περιεχόμενο εκείνου· (δ) οι παρομοιώσεις του Αλκμάννα θυμίζουν τις επικές: εκπροσωπείται τόσο το βραχύ είδος τους (του τύπου: ὄρουσεν λέων ὤς· εδώ: ὦτ' ἄλιον 41) όσο και το τυπικότερα επικό (δηλαδή "αφηγηματικό" στη σύστασή του)· εδώ: 46-49. Πρβλ για τον δεύτερο αυτόν τύπο Ιλ. Ξ 414 εξξ.

Πώς ξεπατώνει δρυ απ' τις ρίζες του τού Δία τ' αστροπελέκι,
και μυρωδιά από θειάφι γύρα του βαριά πολύ αναδίνει,
και δίπλα εκεί κανείς αν βρέθηκε, παράλυσε θωρώντας,
τ' είναι άγριο πράμα τ' αστροπέλεκο του τρανού Δία που
πέφτει.

22. Το θέμα είναι ο ύπνος της φύσης (όχι εντελώς απαραλλήλιστο στην αρχαία —όχι την αρχαϊκή— γραμματεία: Ευριπίδης, Ιφιγένεια εν Αυλίδι 9 εξξ., Απολλώνιος Ρόδιος, Αργοναυτικά 3.744 εξξ., 4.1058 εξξ., Βιργιλίου Αινειάδα 4. 522 εξξ.), η ατμόσφαιρα όμως και η σκηνοθεσία είναι εντελώς σπάνια· πιο συγκεκριμένα, όζουν ενός πρόδρομου "ρομαντισμού", ο οποίος δεν επρόκειτο να φανεί στην ευρωπαϊκή ποίηση παρά μόνο στα νεότερα χρόνια! (Πβ. τον απόλυτο βαθμό της αντίθεσης· την άμετρη υπερβολή ανάμεσα στα πιο τερατικά και

στο πιο ήμερο πλάσμα της φύσης —και, πάνω απ' όλα, τον υπαινιγμό για την, αντιστικτική προς τη φύση, "θύελλα" στην ψυχή και το τελικό της γαλήνεμα, που προσθέτουν στη συνταγή οι νεότεροι—. Γι' αυτό αμφισβητήθηκε από αρκετούς η γνησιότητα του κειμένου.

—Κι όμως, καθεαυτό το απόσπασμα αποτελεί μια "λυρική μονάδα" με εσωτερική πληρότητα και διπολικού τύπου ενότητα, όπως φαίνεται από την "κυκλική σύνθεση" (ring composition: ε ὕ δ ο υ σ ι / ε ὕ δ ο υ σ ι) που δένει τα στοιχεία του εσωτερικού "καταλόγου" με γνήσια αρχαϊκό τρόπο· αξιοθαύμαστη και η περιγραφική ποιότητα και η οπτική παραστατικότητα, που προσδίδει στο άθροισμα των στοιχείων τον χαρακτήρα του όλου και του ακέραίου. Στην υποβλητικότητα προσθέτουν και οι εκφραστικοί απόηχοι από τη "σεμνή" ομηρική ποίηση: ὕψηλῶν ὀρέων κορυφᾶς καὶ πρῶνας ἄκρους (Ιλιάδα Μ 282)· η χρήση του ἔρπετά όχι όπως στα νεοελληνικά για τα ἔρποντα μόνον ζῶα, αλλά γενικά για τα ζῶα (Οδύσσεια, δ 417 εξ.)· ἔθνεα μελισσᾶων (Ιλ. Β 87)· ἐν βένθεσσι ἀλός (Ιλ. Α 358)· Π 391 ἄλα πορφυρέην· σημείωσε ακόμη την εν είδει κατακλείδας χρήση του επιθέτου τανυπτερύγων (Ιλ. Μ 237 οἰωνοῖσιν τανυπτερύγεσσι και αλλού). Μια μουσική καντέντσα που υπογραμμίζει, με την προέλευση, το συλλαβικό μέγεθος και τη θέση της, το επιβλητικό κλείσιμο.

Η συσσωρευση των στοιχείων αυτών παρατηρήθηκε από τους φιλόλογους, διότι δεν επανέρχεται στα υπόλοιπα (σωζόμενα) αποσπάσματα του ποιητή αυτού.

—Δεν είναι καθόλου σίγουρο ότι το μικρό αυτό κομμάτι, όπως μάς έχει διασωθεί, είναι ημιτελές (οσοδήποτε πιθανό κι αν είναι το ενδεχόμενο, λόγω της αποσπασματικής παράδοσης της λυρικής ποίησης), και ότι για να

συμπληρωθεί τάχα θα χρειαζόταν οπωσδήποτε την αντίθεση ανάμεσα στην φύση τον γαλήνιο ύπνο και στην ταραχή μιας ψυχής (του ποιητή ή κάποιου άλλου), ή, επιπλέον, την υπόδειξη ότι τελικά κι αυτή η ταραχή θα γαληνέψει (ίσως μάλιστα με τον θάνατο). —Στην υπόθεση της ημιτελούς σύνθεσης ίσως παρασύρει τους νεότερους φιλόλογους η πασίγνωστη συμβολική μίμηση του ποιήματος από τον Γκαίτε, το οποίο μετά την περιγραφή της φύσης καταλήγει: "Περίμενε μόνο —σύντομα θα βρεις κι εσύ τη γαλήνη").

* Στη χορική λυρική ποίηση η ιστορία του μύθου, λόγω της υποτεταγμένης φύσης του συστατικού αυτού στη συνολική δομή, δεν είναι ούτε πλήρης, ούτε συμπληγής, ούτε ομαλή στις μεταβάσεις της από σημείο σε σημείο. Αντιθέτως, το έπος επιχειρούσε να αφηγηθεί μια μυθική υπόθεση α υ τ ο τ ε λ ώ ς και μ' αυτό συμβάδιζε η επιδίωξή του να δίνει τουλάχιστον την αίσθηση της κειμενικής πληρότητας, της συνοχής και συνέχειας· γι' αυτό προτιμούσε ο επικός ποιητής να μεταβαίνει από σημείο σε σημείο ομαλά.

Ερωτήσεις

Απόσπ. 21

1. Ποιες είναι οι θεματικές ενότητες του αποσπάσματος και πώς συνδέονται μεταξύ τους; Σχολιάστε την τεχνική των μεταβάσεων.
2. Εντοπίστε τις προσωπικές αναφορές του αποσπάσματος. Με ποια μέλη του νεανικού χορού συνδέονται; Ποια αίσθηση δημιουργεί η εναλλαγή των προσώπων; Πώς εκφράζεται το ποιητικό υποκείμενο, άμεσα ή μέσω του χορού;
3. Ποια είναι τα "λυρικά" στοιχεία της ενότητας σύμφωνα με τον τρόπο που ορίζονται οι έννοιες αυτές στην Εισαγωγή;
4. Ποια είναι τα βασικά συστατικά του χορικού άσματος από τον Αλκμάννα έως τον Πίνδαρο;
5. Ποιος ο ρόλος των γνωμών και των προσωπικών αναφορών στο πλαίσιο της χορικής ποίησης;

Απόσπ.22

6. Ποια είναι η δομή του αποσπάσματος; Πώς εξασφαλίζεται η ενότητά του; Σημειώστε τα ρήματα και σχολιάστε τη θέση τους.
7. Ποια στοιχεία συμβάλλουν στην υποβλητική διάθεση του κειμένου;

8. Με ποιον τρόπο η περιγραφή αγκαλιάζει ολόκληρο τον φυσικό κόσμο;

Θέογνης (αρχ. Θέογνις)

Ελεγειακός ποιητής

Βίος

Τόπος

Χρόνος

Κατάγεται από τα Μέγαρα, και η ακμή του τοποθετείται στην περίοδο 552-541. Αν υποθέσουμε ότι ο Θέογνης ήταν πολίτης των Μεγάρων της ηπειρωτικής Ελλάδας, πιθανώς οι κοινωνικοπολιτικές αναταραχές, για τις οποίες γίνεται εκτενής αναφορά στο έργο του, είναι αυτές που ακολούθησαν την ανατροπή του τυραννικού καθεστώτος του Θεαγένη στην πόλη αυτή. Μια τέτοια θεωρία θα τοποθετούσε το έργο του στο πρώτο μισό του 6ου αι., κάτι το οποίο όμως είναι λιγότερο πιθανό. Ο Πλάτωνας στους Νόμους (630) υποστηρίζει ότι ο Θέογνης ήταν πολίτης των σικελικών Μεγάρων, κάτι που δεν αποδέχεται η πλειονότητα των σύγχρονων ερευνητών.

Γλώσσα

Ιωνική διάλεκτος με αρκετά εμφανείς επικές επιδράσεις

Έργο

Με το όνομά του σώζεται μια "συλλογή" από 1.400 στίχους σε ελεγειακό μέτρο. Πρόκειται για σύντομα συμποσιακά ποιήματα (δίστιχα ή μικρές ελεγείες), που σπάνια ξεπερνούν τους δώδεκα στίχους. Είναι πιθανό ότι το αρχικό, αυθεντικό κείμενο του Θέογνη εμπλουτίστηκε σταδιακά με αποσπάσματα άλλων ποιητών, όπως του Μίμνερμου, του Τυρταίου ή του Σόλωνα και κατέληξε, στη μορφή που το έχουμε μπροστά μας, ένα χρήσιμο

βοήθημα για συμποσιαστές που δεν είχαν δική τους έμπνευση. Ωστόσο, αν και τα επιμέρους θέματα κάποτε αντιθέτονται ή και συγκρούονται το ένα με το άλλο στη λογική και τον τόνο τους, αδιαμφισβήτητη είναι η τελική ενότητα της συλλογής, στο επίπεδο όμως της αριστοκρατικής αντίληψης για τη ζωή.

Έντονος ο γνωμολογικός και ο πολιτικός τόνος της συλλογής. Δεν λείπουν όμως και θέματα που αναφέρονται στις απλές συμποσιακές χαρές, στον έρωτα και στο κρασί.

23. στ 39-52 Κύρνε, κύει πόλις ἤδε

40 Κύρνε, κύει πόλις ἤδε, δέδοικα δὲ μὴ τέκηι ἄνδρα
εὐθυντῆρα κακῆς ὕβριος ἡμετέρης.
ἄστοι μὲν γὰρ ἔθ' οἶδε σαόφρονες, ἡγεμόνες δὲ
τετράφαται πολλὴν εἰς κακότητα πεσεῖν.
οὐδεμίαν πω, Κύρν', ἀγαθοὶ πόλιν ὤλεσαν ἄνδρες,
45 ἀλλ' ὅταν ὑβρίζειν τοῖσι κακοῖσιν ἄδη
δῆμόν τε φθείρωσι δίκας τ' ἀδίκοισι διδώσιν
οἰκείων κερδέων εἵνεκα καὶ κράτεος,
ἔλπεο μὴ δηρὸν κείνην πόλιν ἀτρεμέ' ἦσθαι,
μηδ' εἰ νῦν κεῖται πολλῇι ἐν ἡσυχίῃ,
50 εὔτ' ἂν τοῖσι κακοῖσι φίλ' ἀνδράσι ταῦτα γένηται
κέρδεα δημοσίωι σὺν κακῶι ἐρχόμενα.
ἐκ τῶν γὰρ στάσιές τε καὶ ἔμφυλοι φόνοι ἀνδρῶν
μούναρχοί τε· πόλει μήποτε τῆιδε ἄδοι.

Εγκυμονεῖ ἡ πόλις μας, Κύρνε, καὶ φοβούμαι μὴ γεννήσει
τον ρυθμιστὴ-τιμωρὸ τῆς κακῆς μας ὕβρης.
Οἱ ἀστοὶ συμπολίτες μας διατηροῦν ἀκόμη τὴ σωφροσύνη
τους,
ἀλλὰ οἱ ηγέτες ἔχουν μπεῖ στον δρόμο τῆς καταστροφῆς.
Ποτέ ὡς τώρα, Κύρνε, δὲν ἀνέτρεψαν τὴν πόλιν οἱ ευγενεῖς·
ὅταν ὅμως οἱ ἀνέντιμοι μικροὶ ἀσπάζονται τὸ ἀδικο,
διαφθείρουν τὸν δῆμο, καὶ παραδίδουν τὸ δίκαιο στον ἀδικο,
γιὰ τὸ προσωπικό τους κέρδος καὶ γιὰ τὴ δική τους πολιτικὴ
ἐπιρροή,
τότε μὴν περιμένεις ὅτι μὴ τέτοια πόλις γιὰ πολὺ θὰ μείνει
ατάρραχη
—κι ἀν ἀκόμη οὔτε φύλλο δὲν κινεῖται γιὰ τὴν ὥρα—,
ὅταν ἀνέντιμοι ἄνδρες κάνουν τέτοιες ἐπιλογές,

για κέρδη που ξεπληρώνονται με τη συμφορά του δήμου.
Όλα αυτά οδηγούν σε στάσεις, σε εμφύλιες σφαγές
και σε δικτάτορες· η πόλη μας ποτέ ας μην κάνει
αυτή την επιλογή.

INK

Η πόλη τούτη, Κύρνε, εγκυμονεί·
φοβούμαι μη γεννήσει τιμωρό της αμυαλιάς μας.
Οι συμπολίτες μας ακόμα σώφρονες είναι
αλλά οι άρχοντες μπήκαν σε δρόμους γκρεμούς.
Καμιά πόλη, Κύρνε, οι καλοί δεν ανέτρεψαν.
Μα όταν οι κακοί το άδικο χαίρονται
και καταστρέφουν το δήμο και δικαιώνουν
τους άδικους για κέρδος δικό τους και δύναμη,
τότε να ξέρεις πως τέτοια μια πόλη
δεν μπορεί νά 'ναι για πολύ αταράχευτη
—όσο κι αν έχει ησυχία και τάξη,
αφού οι κακοί της άρχοντες χαίρονται
για τα κέρδη που φέρνουν οι συμφορές στους πολίτες.
Απ' αυτά οι εμφύλιες έριδες, Κύρνε,
οι αλληλοσκοτωμοί και οι τύραννοι.
Ποτέ μη θελήσει η πόλη μας τέτοια.

Κ. Τοπούζης

Λεξιλόγιο

39. κύει

κύω = κυοφορώ

39. τέκηι

υποτακτική αορίστου β' (ἔτεκον) του ρήματος τίκτω

40. εὐθυντήρα

εὐθυντήρ, -ῆρος, ὁ = ο διορθωτής, ο τιμωρός

40. ὕβριος

ὕβρις, -εος, ἡ = η βία, η θρασύτητα που προκύπτει από την αλαζονεία της δύναμης ή από το πάθος που διακατέχει κάποιον, εδώ η αδικία, η κακή συμπεριφορά των πολιτών

40. ἡμετέρης

Δεν πρόκειται μόνο για την ὕβρη της ολιγαρχικής τάξης, αλλά και όλων των πολιτών (συμπεριλαμβανομένου και του ποιητή), για την οποία θα τιμωρηθεί ὅλη η πόλη.

41. ἄστοι ... οἶδε

οι πολίτες αυτής της πόλης

βλ. την αντίθεση ἀστοί-ἡγεμόνες

41. ἡγεμόνες = οι κυβερνώντες

41. σαόφρονες (επικός-ποιητικός τύπος) = σώφρονες
σαόφρων, -ονος = σώφρων, -ον, ὁ = ο συνετός, ο διακριτικός, ο μετρημένος, εδώ αυτός που δεν είναι ἔνοχος ὕβρεως

42. τετράφαται = τετραμμένοι εἰσί (γ' πληθυντικό παρακειμένου του ρήματος τρέπομαι) = ἔχουν παρεκτραπεί, ὥστε να περιπέσουν (πεσεῖν) στην κακοδαιμονία (δυστυχία)

42. κακότητα

κακότης, -ητος, ἡ = η ασχήμια, η χυδαιότητα, η προστυχία, η δειλία, η αδυναμία, η αθλιότητα, η ταλαιπωρία, εδώ η κακοδαιμονία, η δυστυχία

Πβ. την έντονη αντίθεση ανάμεσα στις λέξεις σαόφρονες-κακότητα.

43. ἀγαθοὶ...ἄνδρες

ἀγαθός, -ή, -όν = α) ο ικανός, ο άξιος, ο γενναίος· β) αριστοκρατικός, αυτός που έχει ευγενική καταγωγή (ως πολιτικός όρος)· γ) ο καλός, ο δίκαιος (με ηθική σημασία εδώ)

Πβ. την αντίθεση με το τοῖσι κακοῖσιν.

45. φθείρωσι

Το ρήμα φθείρω (= καταστρέφω, μολύνω, διαφθείρω, παρασύρω, αποπλανώ) παραπέμπει εδώ στην πολιτική διαφθορά μέσω ψευδών υποσχέσεων.

45. δίκας...διδῶσιν

δίκην δίδωμι = τιμωρούμαι, πληρώνω για κάτι, εδώ = απονέμω το δίκαιο

δίκας τ' άδίκοισι = (όταν) απονέμουν (αποδίδουν) δίκαιο σε άδικους ανθρώπους

46. κράτεος = κράτους

κράτος, τό = η δύναμη, η ισχύς

47. δηρὸν (επίρρημα) = για πολύ χρόνο

47. ἀτρεμίεσθαι

Οι περισσότεροι σχολιαστές υιοθετούν την γραφή ἀτρεμέ' ἦσθαι (= να παραμένει ήρεμη, να μην κλυδωνίζεται)· υποκείμενο του απαρεμφάτου ενν. πόλιν.

49. ταῦτα

Πβ. όσα λέει ο ποιητής στους στ. 44-46 και την παράθεση κέρδεα (στ. 50).

50. κέρδεα

αναφέρεται στο ταῦτα

50. δημοσίῳ σὺν κακῶι

με ζημιά των κοινών (δημόσιων) υποθέσεων

51. ἐκ τῶν

ως συνέπεια αὐτῶν

51. στάσιες

στάσις, ἡ = η εσωτερική ταραχή (σε αντίθεση προς τον πόλεμο)

51. ἔμφυλοι φόνοι

οι φόνοι που προέρχονται από εμφύλιους πολέμους

52. μούναρχοι (ιωνικός τύπος) = μόναρχοι

μόναρχος, ὁ = ο τύραννος

52. ἄδοι

γ' ενικό ευκτικής αορίστου του ρήματος ἀνδάνω (= ευχαριστιέμαι, επιθυμῶ κάτι)

24. στ 1135-1150 Ἐλπίς ἐν ἀνθρώποισι

- 1135 Ἐλπίς ἐν ἀνθρώποισι μόνη θεὸς ἐσθλὴ ἔνεστιν,
ἄλλοι δ' Οὐλύμπόν<δ>ἐκπρολιπόντες ἔβαν·
ῶιχετο μὲν Πίστις, μεγάλη θεός, ῶιχετο δ' ἀνδρῶν
Σωφροσύνη, Χάριτές τ', ὦ φίλε, γῆν ἔλιπον
ὄρκοι δ' οὐκέτι πιστοὶ ἐν ἀνθρώποισι δίκαιοι,
1140 οὐδὲ θεοὺς οὐδεὶς ἄζεται ἀθανάτους.
εὐσεβέων δ' ἀνδρῶν γένος ἔφθιτο, οὐδὲ θέμιστας
οὐκέτι γινώσκουσ' οὐδὲ μὲν εὐσεβίας.
ἀλλ' ὄφρα τις ζῶει καὶ ὄραϊ φάος ἡέλιιο,

1145 εὐσεβέων περὶ θεοῦς Ἐλπίδα προσμενέτω·
εὐχέσθω δὲ θεοῖσι, καὶ ἀγλαὰ μηρία καίων
Ἐλπίδι τε πρώτηι καὶ πυμάτηι θυέτω.
φραζέσθω δ' ἀδίκων ἀνδρῶν σκολιὸν λόγον αἰεὶ,
οἱ θεῶν ἀθανάτων οὐδὲν ὀπιζόμενοι
1150 αἰὲν ἐπ' ἄλλοτρίοις κτεάνοις ἐπέχουσι νόημα,
αἰσχροῖς κακοῖς ἔργοις σύμβολα θηκάμενοι.

Η μόνη καλόγνωμη θεά που απόμεινε στην ανθρωπότητα
είναι η Ελπίδα·
όλοι οι άλλοι θεοί μάς άφησαν για πάντα και
εγκαταστάθηκαν στον Όλυμπο.
Έφυγε η Πίστη, μεγάλη θεά, φίλε μου, έφυγε η Σωφροσύνη,
κι οι Χάριτες εγκατέλειψαν τη γη.
Τώρα δεν είναι να εμπιστεύεσαι πια τους όρκους των ανθρω-
πων κατά τις δικαιοπραξίες τους·
κανείς δεν τιμά τους θεούς τους αθάνατους·
έσβησε των ευσεβών ανδρών η γενεά·
κανείς δεν αναγνωρίζει τους καθιερωμένους κανόνες
συμπεριφοράς και τα έργα της ευσέβειας.
Κι ωστόσο, όσο ζει ο άνθρωπος και αντικρίζει τον ήλιο,
αν είναι θεοσεβής, στην Ελπίδα προπάντων ας έχει τα θάρρη
του·
τις προσευχές του ας τις απευθύνει στους θεούς, αλλά,
όταν καίει τ' αστραφτερά στο λίπος μεριά,
την πρώτη και την τελευταία προσφορά ας την προσφέρει
στην Ελπίδα.
Το νου σου στα στρεψόδικα λόγια των άδικων ανθρώπων!
εκείνων που δεν λογαριάζουν τους θεούς τους αθάνατους, και,
με το μάτι τους μονίμως στραμμένο στα ξένα αγαθά,
συνωμοτούν χωρίς αιδώ, για να προωθήσουν τα άνομα
σχέδιά τους.

INK

Η μόνη θεά αγαθή για τον άνθρωπο είναι η ελπίδα·
οι άλλοι θεοί μας άφησαν κι έφυγαν πάνω στον Όλυμπο.
Έφυγε η Πίστη, η μεγάλη θεά,
η Σωφροσύνη κι οι Χάριτες τη γη μας την άφησαν·
πατιένται οι όρκοι τώρα οι δίκαιοι,
τους θεούς τους αθανάτους κανείς δεν τιμάει·
των ευσεβών το γένος έσβησε, πάει,
ευνομία και δίκαιο κανένας δεν δέχεται.
Μα όσο ζει ένας και τον ήλιο αντικρίζει
θεούς ευλαβούμενος,
την ελπίδα προπάντων πρέπει να σέβεται·
τους θεούς να τιμά θυσίες προσφέροντας
στην πρώτη και ύψιστη πρώτα Ελπίδα.
Και να προσέχει τα άδिका λόγια των αδίκων,
που τους θεούς τους αθάνατους καθόλου δεν νοιάζονται
και πάντα τα μάτια τους τα έχουν στα ξένα
και με τρόπους αισχρούς τα άδिका πράττουν.

Κ. Τοπούζης

Λεξιλόγιο

1135. Έλπις

Σαφής υπαινιγμός στον μύθο της Πανδώρας· όταν η Πανδώρα άνοιξε το περίφημο κουτί της, και έβγαλε όλων των ειδών τα κακά, τις συμφορές και τις αρρώστιες, από τις οποίες είχε μέχρι τότε απαλλαχθεί το γένος των θνητών, η Ελπίδα ήταν η μόνη που έμεινε μέσα στο κουτί, προς μεγάλη ανακούφιση των ανθρώπων.

1135. θεός, ό & ή

1135. ἔσθλή
ἔσθλός, -ή, -όν = αγαθός, καλός

1135. ἔνεστιν
Το ρήμα δηλώνει ότι η Ελπίδα υπάρχει μέσα στον άνθρωπο.

1136. ἄλλοι δ'
Εννοούνται οι υπόλοιποι θεοί, οι οποίοι εγκατέλειψαν τους ανθρώπους.

1136. Οὐλύμπόνδ' (ιωνικός τύπος) = Ὀλύμπόνδ(ε)

1136. ἐκπρολιπόντες
Αντικείμενο της μετοχής εννοείται τους ανθρώπους.

1136. ἔβαν = ἔβησαν

1137. ὠιχετο
οἶχομαι = φεύγω, αναχωρώ, πηγαίνω κάπου

1137. Πίστις
η προσωποποίηση της πίστης

1137. ἀνδρῶν = ἀνθρώπων
γενική αφαιρετική στο ρήμα ὠιχετο

1138. Σωφροσύνη
η προσωποποίηση της σωφροσύνης

1139. ὄρκοι ... δίκαιοι
οι ὄρκοι δεν τηρούνται πια, καταπατούνται
ελλειπτική πρόταση (εννοείται εἰσίν)
πιστοὶ & δίκαιοι: κατηγορούμενα στο εἰσίν

1140. ἄζεται

ἄζομαι (ομηρικό ρήμα) = σέβομαι, τιμώ τους θεούς

1141. εὐσεβέων = εὐσεβῶν

εὐσεβέω-ῶ = σέβομαι, ζω ή ενεργώ με σεβασμό, ευλαβικά

1141. ἔφθιτο

φθίομαι = φθίνομαι = καταστρέφομαι, χάνομαι, φτάνω στο τέλος μου

1141. θεμίστας

θέμις, θέμιστος, ή (ομηρικό) = οι νόμοι, οι κανόνες ηθικής και δικαίου

1142. οὐκέτι = πια

1142. γινώσκουσ' = γινώσκουσι

1142. εὐσεβίας

ο πληθυντικός αναλογικά με το θεμίστας

1143. ὅφρα (εδώ χρονικός σύνδεσμος) = όσο, κατά τη διάρκεια

1143. ζῶει

ζῶω = ζῶ

1143. φάος, φάεος, τό (αιολικός τύπος) = φῶς

1144. προσμενέτω

προσμένω (+ αιτιατική) = περιμένω, αναμένω

1145. εὐχέσθω

εὐχομαι = προσεύχομαι, εύχομαι, επιθυμώ κάτι, υπό-
σχομαι, ορκίζομαι, ισχυρίζομαι, καυχώμαι, υπερηφα-
νεύομαι

1145. θεοῖσι

δοτική προσωπική στο ρήμα εὐχέσθω

1145. ἀγλαὰ μηρία καίων = προσφέροντας θυσίες

1146. πυμάτηι

πύματος, -η, -ον (επικό επίθετο) = ἔσχατος = ἔσχατος,
απώτατος

1146. θυέτω

θύω = προσφέρω θυσίες

1147. φραζέσθω

φράζομαι = υποδεικνύω, κάνω κάποιον να σκεφτεί, εξε-
τάζω, σκέφτομαι, συλλογίζομαι

1147. σκολιὸν

σκολιός, -ά, -όν = καμπύλος, όχι ίσιος, (μεταφορικά) α-
νέντιμος, άδικος

1148. ὀπιζόμενοι

ὀπίζομαι (ομηρικό) = ενδιαφέρομαι, λαμβάνω υπόψη
μου, αντιμετωπίζω με σεβασμό / ευλάβεια / δέος

1149. αἰέν = αεί

1149. ἐπ' ἄλλοτρίοις κτεάνοις = στην ξένη περιουσία
ἄλλότριος, -α, -ον = ξένος, αλλοεθνής, διαφορετικός, α-
φύσικος

1149. ἐπέχουσι νόημα

ἐπέχω νόημα = αποβλέπω, στρέφω τη σκέψη μου

1150. κακοῖς ἔργοις = με τρόπους αισχρούς
δοτική του μέσου ή οργάνου

1150. αἰσχρά ... σύμβολα θηκάμενοι

υποκείμενο της μετοχής είναι το οἷ (στ. 1148)

Σχόλια

23. Η περίφημη εικόνα της εγκυμονούσας πόλης και η γέννηση του τυράννου. Ανιχνεύουμε το θέμα αφενός με τη βοήθεια της κυκλικής σύνθεσης: στ. 2 εὐθυντήρα, στ. 52 μούναρχοι, και, αφετέρου, χάρη στο πρώτο, και άρα προγραμματικό, ρήμα της ελεγείας: κύει.

—Τα πρόσωπα του δράματος είναι οι α σ τ ο ί (η παλιά τάξη των ευγενών), οι α ρ χ η γ ο ί των αστών (προφανώς οι φιλόδοξοι νέοι άνδρες από τους κόλπους της άρχουσας ολιγαρχίας —που, εφόσον δεν φέρονται ως ευγενείς, μπορούν να χαρακτηριστούν "κακοί", στ. 44, 49), και ο δ ή μ ο ς (οί πολλοί).

—Η διαδικασία από την κύηση ως την τερατογέννηση· ο ποιητής εκφράζει τον φόβο του ότι μπορεί να προκύψει ένας τύραννος, ως "ευθυντήρας της κακής ύβρεως" των πολλών (οι τύραννοι ονομάζονταν και "προστάτες του δήμου"). Περιγράφεται από την αρχή η εκφυλιστική τροχιά, στην οποία έχει ήδη μπει η πόλη: επίκεντρο της η ὕβρις (το ακόρεστο), η οποία οδηγεί σε δίκες άδικες, με κίνητρο το άνομο κέρδος· έτσι προκύπτουν βίαιες στάσεις· από αυτές επωφελούνται οι τύραννοι.

—Καταληκτικά εκφράζεται η ευχή να μην παρασυρθεί σ' αυτόν το δρόμο ο δήμος από την απληστία του.

—Ο μόνος τύραννος που γνώρισαν τα Μέγαρα ήταν ο Θεαγένης, που η αρχή του έληξε στα 600 περίπου π.Χ.· εδώ ο Θέογνης ίσως φοβάται την ανάδειξη κάποιου άλλου τυράννου.

24. Πλήρης ελεγεία, που απαρτίζεται από 8 ελεγειακά δίστιχα. Το θέμα της, η Ελπίδα που επιλέγει να παραμείνει στη γη, αγγέλλεται με την πρώτη λέξη του πρώτου δίστιχου και συμπληρώνεται, στο ίδιο δίστιχο, από το αντίρροπο θέμα της φυγής άλλων θεών από τη γη.

Η Ελπίδα, προσωποποίηση της αφηρημένης έννοιας, αναβιβάζεται στο βάθρο θεότητας, ακριβώς διότι οι καιροί παρακμής και "φθοράς όπου ζούμε" είναι ηθικά υποβαθμισμένοι. Άλλες θεότητες (δεν λέει: όλες), η Πίστη, η Σωφροσύνη και οι Χάριτες, έχουν εγκαταλείψει τη γη για τον Όλυμπο.

Αναγνωρίζουμε εδώ προσωποποιημένες όχι ακριβώς τις κατοπινές κεφαλαιώδεις αρετές του Πλάτωνα (ανδρεία, σωφροσύνη, σοφία και δικαιοσύνη), αλλά σε μια παραλλαγή τους το σύνολο των αρετών του "επιεικούς ανδρός", του ευγενούς. Η ομοιότητα μεταξύ των δύο καταλόγων αρετών πάει αρκετά μακρύτερα από όσο φαίνεται αρχικά: λόγος πολύς γίνεται στην ελεγεία αυτή για το δίκαιο και το άδικο. Έτσι το θέμα της ελεγείας μετατοπίζεται από την Ελπίδα προς τις άλλες θεότητες και από τη δική τους στάση προς τις συνθήκες της ζωής που ο ποιητής τις διεκτραγωδεί ως φθορά μιας προγενέστερης καλύτερης (υπονοείται) κατάστασης. Αναγνωρίζεται εδώ το βασικό για την ποίηση του Ησιόδου μοτίβο του εκφυλισμού των γενών. Αυτή η απαισιόδοξη στάση, που αναπτύσσεται στα τρία επόμενα δίστιχα σε

διαρκή αντιπαραβολή προς την απουσία ευσέβειας (πρόσεξε τη διπολική ανάπτυξη του θέματος), είναι τυπικό συστατικό της κοσμοαντίληψης του Θέογνη.

Προπάντων εξαίρεται η ευσέβεια προς τους θεούς και η πίστη προς τους εταίρους (όχι τυχαία τα πολιτικά κόμματα της αρχαιότητας καλούνταν εταιρείες, ενώσεις εταίρων). Ότι τα δύο αυτά συνδέονται στενά μεταξύ τους φαίνεται από το ότι ο όρκος που έδενε τα μέλη μιας εταιρείας μεταξύ τους ορίζεται εδώ ως όρκος προς τους θεούς (όρκος θρησκευτικός).

Στα επόμενα δύο δίστιχα, το μοτίβο της ευσέβειας συνδέεται με εκείνο της Ελπίδας, και ακούγεται η προτροπή προς τον ευσεβή άνθρωπο να θυσιάζει εφεξής, αρχή και τέλος, προς τη θεά αυτή. Το ποίημα, ενώ έμοιαζε να έχει κλείσει, ξαναπιάνει τον σκολιό λόγο των αδίκων ανθρώπων, για να διατυπώσει την προειδοποίηση ότι πρέπει να έχουμε τον νου μας να τον αποφεύγουμε. — Πρόκειται για τυπικό δείγμα της αρχαϊκής ποίησης: αγαπά τις προσωποποιήσεις (βλέπε Σόλωνα), προτιμά τη διπολική θεματική ανάπτυξη και την κατά δόσεις (και όχι διαμιάς και μια και καλή) ανάπτυξη των μοτίβων.

Ερωτήσεις

Απόσπ. 23

1. Ποια πολιτική κατάσταση περιγράφει η ελεγεία και από ποια πολιτική σκοπιά;
2. Ποια η διαδικασία «γέννησης» του τυράννου;

Απόσπ. 24

3. Ποιες αρετές παρουσιάζονται προσωποποιημένες, και πού αποδίδει ο ποιητής την αναχώρησή τους από τη γη;

4. Ποιες αρετές εξαίρονται περισσότερο;

5. Ποιο είναι το βασικό συστατικό της κοσμοαντίληψης του Θέογνη και πώς δηλώνεται στο απόσπασμα;

6. Βασισμένοι μόνο στα αποσπάσματα του βιβλίου συγκρίνετε: α) τις θρησκευτικές και πολιτικές πεποιθήσεις του Θέογνη με αυτές του Σόλωνα· β) την τεχνική σύνθεσης των ελεγείων τους.

Στησίχορος

Έτσι ονομάστηκε ο χορικός ποιητής Τεισίας επειδή, τάχα, «πρώτος έστησε χορό».

Βίος
Τόπος
Χρόνος

Η αρχαία βιογραφική παράδοση τον συνδέει με τη Μεγάλη Ελλάδα (Νότια Ιταλία - Σικελία) και τον τοποθετεί χρονικά στο τελευταίο τέταρτο του έβδομου αιώνα και το πρώτο μισό του έκτου.

Γλώσσα
Έργο

Σε γλώσσα δωρική εμπλουτισμένη με άφθονα δάνεια από το επικό υλικό, έγραψε: α) τον Κέρβερο, τον Κύκνο, τη Γηρυονηίδα και τη Σκύλλα, έργα γύρω από τον μύθο του Ηρακλή, β) τους Νόστους, την Άλωση της Τροίας και την Ελένη, εμπνευσμένα από τον Τρωϊκό κύκλο, γ) την Εριφύλη και ένα άλλο ποίημα για τη Θήβα, που αντιπροσωπεύουν τον Θηβαϊκό κύκλο, δ) την Ορέστεια, το κυνήγι του Καλυδώνιου Κάπρου και τα Άθλα επί Πελία.

Ο Στησίχορος οφείλει τη φήμη του στη μεταποίηση επικών θεμάτων σε μέτρα λυρικά. Με λατινική ευστοχία ο Κοϊντιλιανός παρουσιάζει τον «Στησίχορο...να υποβασιάζει με τη λύρα του όλο το βάρος του επικού άσμα-

τος». Η αποσπασματική γνώση της ποίησής του αρκεί για να διαπιστωθεί η θεματική συγγένειά της με την εικαστική τέχνη της εποχής του.

25. οὐκ ἔστ' ἔτυμος λόγος (11D, 62P)

οὐκ ἔστ' ἔτυμος λόγος οὔτος,
οὐδ' ἔβας ἐν νηυσὶν εὐσέλμοις
οὐδ' ἴκεο Πέργαμα Τροίας.

δεν αληθεύει αὐτὴ ἡ ἱστορία·
οὔτε σε καράβια καλοσκάμνιστα
μπήκες εσύ ποτέ, οὔτε ἔφτασες
στὴς Τροίας τὴν ἀκρόπολη.

INK

**Δεν εἶν' ἀληθινὸς αὐτὸς ὁ λόγος.
Δεν μπήκε στα καλόσκαμνα καράβια.
Δεν ἔφθασε στα Πέργαμα τῆς Τροίας !**

Σ. Μενάρδος

**Δεν εἶναι ἀληθινὸς αὐτὸς ὁ λόγος·
Δε μπήκες στα καλοφτιασμένα τα καράβια,
Μήτε στα κάστρα πηγες τῆς Τρωάδας.**

Η. Βουτιερίδης

Λεξιλόγιο

1. ἔτυμος

ἔτυμος, -ον (ομηρικό επίθετο) = αληθινός, γνήσιος

2. εὐσέλμοις

εὐσελμος, -ον (σέλμα) = με καλό κατάστρωμα, καλοφτιαγμένο, στερεό

2. νηυσίν (ιωνικό) = ναυσίν

ἢ ναῦς, τῆς νεώς (νηός), τῆ νηί, τὴν ναῦν, ὡ ναῦ
αἱ νῆες, τῶν νεῶν, ταῖς ναυσί, τὰς ναῦς, ὡ νῆες

2. ἔβας (δωρικό) = ἔβης

3. ἴκεο = ἴκου (ασυναίρετος αόριστος β' του ἰκνέομαι)

3. πέργαμα Τροίας

Η ακρόπολη της Τροίας και, συνεκδοχικά, η Τροία.

26. ἄγε Μοῦσα λίγει' (16D, 104P)

ἄγε Μοῦσα λίγει' ἄρξον ἀοιδᾶς ἐρατῶν ὕμνους
Σαμίων περὶ παίδων ἐρατᾶι φθεγγομένα λύραι

Εμπρός, καλλίφωνη Μούσα, αρχίνα να ψάλλεις τραγούδια
για τ' αγαπημένα Σαμιωτόπουλα παίζοντας την προσφιλή
σου λύρα.

Κ. Τοπούζης

Γλυκόφωνη Μούσα, έλα αρχίνα τραγούδια, ψάλλοντας ύμνους
με τη
γλυκιά σου τη λύρα για τα γλυκά των Σαμίων παιδιά.

Μ. Ι. Μπαχαράκης

Λεξιλόγιο

Το απόσπασμα αναφέρεται στην παθητική ιστορία του άτυχου έρωτα της Ραδίνης και του Λέοντιχου, ξαδέρφου της, που ως μέλη αποστολής από τη Σάμο έφθασαν στην Κόρινθο και θανατώθηκαν από τον τύραννό της. Το εναρκτήριο δίστιχο είναι δομημένο γύρω από τον άξονα της επαναφοράς έρατῶν - έρατᾶ. Η αρχαιότητα γνώριζε πολύ καλύτερα από εμάς τον ερωτικό Στησίχορο.

1. ᾗγε

προστακτική του ρήματος ᾗγω, χρησιμοποιούμενη ως επίρρημα = εμπρός, έλα

1. λίγει'

Το επίθετο λίγειος, -α, -ον είναι μεταγενέστερος τύπος του λιγύς, -εΐα, ύ = με καθαρή, διαπεραστική, γλυκιά φωνή

1. ᾗρξον

ᾗρχω = αρχίζω, ξεκινώ (+ γενική)

1. ᾗοιδᾶς (δωρικός τύπος) = ᾗοιδῆς

ᾗοιδή, ἦ = το τραγούδι (<ᾗείδω)· αντικείμενο του ρήματος ᾗρξον

1. ἔρατῶν· προσδιορίζει τη λέξη παίδων
ἐρατός, -ή, -όν = αγαπημένος, αγαπητός [<ἔραμαι]

2. παίδων
ὀ/ή παῖς, παιδός

2. φθεγγομένα
φθέγγομαι = ψάλλω, μιλώ δυνατά και καθαρά

2. λύραι
δοτική του οργάνου

Σχόλια

25. Έχει σωστά επισημανθεί ότι η περίπτωση της διαβόητης Ελένης — της ωραιότατης κόρης του Δία, η οποία απάτησε τον βασιλικό σύζυγό της για χάρη του ωραίου βασιλόπουλου από την εξωτική Ανατολή και με τη διαγωγή της προκάλεσε τον μεγαλύτερο πόλεμο στην προϊστορική μνήμη των αρχαίων— συνιστούσε ένα σκάνδαλο πρώτου μεγέθους για τους παλαιούς ποιητές και συγγραφείς, και συχνά απασχόλησε τη λογοτεχνία. Εξού και η ύπαρξη τόσο διαφορετικών παραλλαγών του βασικού μύθου, και τόσο διαφορετικών ερμηνειών του κατά καιρούς.

Το τρίστιχο προέρχεται από την Παλινωδία, στην οποία ο ποιητής, κατά την παράδοση, ανέκρουε πρύμνα για όσα εις βάρος της Ελένης ισχυρίστηκε στο προηγούμενο ποίημά του, εξαιτίας του οποίου υπέστη προσωρινή τύφλωση· έτσι ανέβλεψε. Η υπαναχώρηση, με εκμετάλλευση του ρητορικού τεχνάσματος της τριπλής άρνη-

σης, διατυπώνεται με τον πιο κατηγορηματικό και απερίφραστο τρόπο. Τον τριπλό παραλληλισμό των συντακτικών μελών χρησιμοποιεί και ένα άλλο απόσπασμα, από τα κυριολεκτικώς ψίχουλα του Στησιχόρου που διέσωσε η παράδοση. (Στον στ. 1: ο "λόγος" αναφέρεται στην προηγούμενη, προσβλητική, εκδοχή του μύθου.)

—Λένε ότι, αν υπάρχει κάποια αλήθεια στην παράδοση (και δεν πρόκειται εξολοκλήρου για λογοτεχνικό ανέκδοτο, από αυτά που πολύ συνηθίζονταν στην αρχαία μεταριστοτελική κριτική), τότε η προσωρινή τύφλωση πρέπει μάλλον να αναφερόταν σε πνευματική τύφλωση. Όσο γιατί αποφάσισε να συνθέσει την Παλινωδία, υποτέθηκε κάτι τόσο δραστικό όσο λ.χ. μια επίσκεψη του ποιητή στη Σπάρτη, περιβάλλον όπου (μόνον εκεί, από όλη την Ελλάδα) η Ελένη απήλαυε τιμών τοπικής θεότητας, πόσο μάλλον αν επρόκειτο για έργο που παραγγέλθηκε και/ή εκτελέστηκε στην έδρα μιας από τις μεγαλύτερες δυνάμεις του μητροπολιτικού ελληνισμού, για την αποκατάσταση της χαμένης μυθολογικής τιμής της Σπάρτης. Είναι άλλωστε γνωστό ότι οι ελληνικές υπερδυνάμεις αυτή την εποχή ζωηρότατα ενδιαφέρονταν για την προβολή τίτλων μυθικής ευγένειας, στο πλαίσιο της αναπτυσσόμενης πολιτικής τους προπαγάνδας. Το απόσπασμα κατά τούτο είναι διδακτικό, διότι καθίσταται σαφές πόσο συχνά κινούμαστε στο ομιχλώδες τοπίο μεταξύ αρχαίας λογοτεχνικής ανεκδοτολογίας και νεότερων υποθέσεων, με βάση τη λογική πιθανότητα και τα εκτελεστικά συμφραζόμενα της αρχαϊκής ποίησης.

—Στις λεπτομέρειες: είναι φανερό από τους στ. 2-3 ότι στην πρώτη εκδοχή ο Στησίχορος έβαζε την Ελένη να ταξιδεύει στην Τροία, σύμφωνα και με την επικρατέστερη παράδοση· στην Παλινωδία όμως είτε την άφηνε να παραμένει στη Σπάρτη είτε την ταξίδευε με κάποιον

τρόπο στην Αίγυπτο, όπου την εξασφάλισε ο Πρωτέας, στέλνοντας αντ' αυτής με τον Πάρη στην Τροία ένα είδωλό της. Από τη σύγκριση των αρχαίων πηγών (του Πλάτωνα, Πολιτεία 9.586c, και του Δίωνα του Χρυσόστομου, 11.40) προκύπτει ότι το είδωλο αποτελούσε εύρημα του Στησίχορου, το οποίο υιοθέτησε και ο Ευριπίδης στη δική του τραγωδία· βλ. Ελένη, 44 εξξ., όπου η ίδια η ηρωίδα λέγει

λαβὼν δέ μ' Ἑρμῆς ἐν πτυχαῖσιν αἰθέρος
νεφέληι καλύψας [. . .]
τόνδ' ἐς οἶκον Πρωτέως ιδρύσατο

και 58-59: ἐς Ἴλιον / οὐκ ἦλθον.

Η παραλλαγή περί ειδώλου και στην "Ελένη", (Ημερολόγιο Καταστρώματος, Γ') του Γιώργου Σεφέρη. Οι στ. 29-31 της "Ελένης" παραφράζουν ελεύθερα Στησίχορο. Περίφημος ο καταληκτικός σφαιρικός στίχος 68: — "για ένα πουκάμισο αδειανό για μιαν Ελένη".

26. Την αρχή της Ραδίνης τη διέσωσε ο Στράβων, Γεωγρ. 8.3.20:

καὶ πεδίον δ' αὐτόθι καλεῖται Σαμικόν· ἐξ οὗ πλέον ἄν τις τεκμαίροιτο ὑπάρξει ποτὲ πόλιν τὴν Σάμον. καὶ ἡ Ῥαδίνη δὲ ἦν Στησίχορος ποιῆσαι δοκεῖ, ἥς ἀρχὴ

ἄγε, Μοῦσα λίγει', ἄρξον ἀοιδᾶς ἐρατῶν ὕμνους
Σαμίων περὶ παίδων ἐρατᾶι φθεγγομένα λύραι

έντεῦθεν λέγει τοὺς παῖδας. ἐκδοθεῖσαν γὰρ τὴν Ῥαδίνην εἰς Κόρινθον τυράννῳ φησὶν ἐκ τῆς Σάμου πλεῦσαι πνέοντος Ζεφύρου, οὐ δήπουθεν τῆς Ἴωνικῆς

Σάμου· τῷ δ' αὐτῷ ἀνέμῳ καὶ ἀρχιθέωρον εἰς Δελφοὺς
τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς ἔλθειν, καὶ τὸν ἀνεψιὸν αὐτῆς
ἄρματι εἰς Κόρινθον ἐξορμησαὶ παρ' αὐτήν· ὃ τε
τύραννος κτείνας ἀμφοτέρους ἄρματι ἀποπέμπει τὰ
σώματα, μεταγνοὺς δ' ἀνακαλεῖ καὶ θάπτει.

[(Στη Ν. Ἡλιδα) εκτείνεται μια πεδιάδα που οι ντόπιοι
την ονομάζουν Σαμικό πεδίο, και τούτο μπορεί να
θεωρηθεί ισχυρότερο τεκμήριο για το ότι υπήρχε εκεί
κάποτε μια πόλη καλούμενη Σάμος. Επιπλέον, η
Ραδίνη, που μοιάζει να είναι έργο του Στησίχορου, και
αρχίζει

Εμπρός αρχίνα, ω Μούσα, κτλ.

λέει ότι από αυτή τη Σάμο ήταν τα παιδιά. Γιατί αφηγεί-
ται πώς, όταν η Ραδίνη δόθηκε σύζυγος στον τύραννο
της Κορίνθου, ταξίδεψε για κει από την Σάμο μόλις φύ-
σηξε δυτικός άνεμος - επομένως αποκλείεται να επρό-
κειτο για την Ιωνική Σάμο. Ο ίδιος άνεμος μετέφερε ως
αρχιθέωρο τον αδελφό της στους Δελφούς. Ο εξάδελ-
φός της που συνδεόταν μαζί της ερωτικά ξεκίνησε με
την άμαξά του για την Κόρινθο· ο τύραννος τούς σκό-
τωσε και τους δυο κι έστειλε πίσω τα πτώματά τους με-
σα στην άμαξα· αργότερα όμως άλλαξε γνώμη, τους έ-
φερε πίσω και επέτρεψε την ταφή τους.]

Το δίστιχο είναι αξιοπρόσεχτο: αποτελεί μιαν τυπική
για το έπος αποστροφή προς τη Μούσα να αναλάβει
"προσωπικά" το τραγούδι πάνω στο δοσμένο θέμα.

Από τις κρίσεις αρχαίων για τον Στησίχορο:

- Ερμογένης, Περί ιδεών 2.4: καὶ ὁ Στησίχορος σφόδρα ἠδύς εἶναι δοκεῖ διὰ τὸ πολλοῖς χρῆσθαι τοῖς ἐπιθέτοις.

- Λογγίνος, Περί ὕψους 13.3 μόνος Ἡρόδοτος ὀμηρικώτατος ἐγένετο; Στησίχορος ἔτι πρότερον . . .

- Διον. Αλικ., Περί Μιμῆσ. 2.421 ...ὄρα δὲ καὶ Στησίχορον ... κατορθοῦντα... τῆς μεγαλοπρεπείας τῶν κατὰ τὰς ὑποθέσεις πραγμάτων, ἐν οἷς τὰ ἦθη καὶ τὰ ἀξιώματα τῶν προσώπων τετήρηκεν [κοίταξε καὶ τὸν Στησίχορον πῶς επιτυγχάνει ἐκεῖ ὅπου καὶ ὁ Σιμωνίδης καὶ ὁ Πίνδαρος δείχνουν τὴν τεχνικὴν τους ἀνωτερότητα, καὶ ἐπιπλέον πῶς ἐπιβάλλεται ἐκεῖ ὅπου ἐκεῖνοι ὑπολείπονται, ἤτοι ἐν τῇ μεγαλοπρέπειᾳ τοῦ χειρισμοῦ τῶν υποθέσεων του, γιατί σ' αὐτὴν ἔχει κρατήσῃ τὰ χαρακτηριστικά καὶ τὴν ἰδιαιτερότητες τῶν χαρακτήρων του.]

Ερωτήσεις

Απόσπ. 25

1. Ποιὸν ἐκφραστικὸ τρόπο χρησιμοποιεῖ ὁ Στησίχορος ἐν τῇ Παλινωδίᾳ του;
2. Ποιαν ἀπήχηση εἶχε ἡ ἐκδοχὴ τοῦ Στησίχορου γιὰ τὸν μῦθο τῆς Ἑλένης ἐν τῇ Ἐυριπίδῃ; Πῶς τὴν ἀξιοποιεῖ ὁ Σεφέρης ἐν τῇ δικῇ του «Ἑλένη»;

Απόσπ. 26

3. Συγκρίνετε τὸ προοίμιον τῆς Ραδίνης με αὐτὰ τῶν ὀμηρικῶν ἐπῶν. Ποια κοινὰ σημεῖα παρουσιάζουν καὶ ποια διαφορὰ ἐν σχέσει με τὰ συμφραζόμενά τους;

Πίνδαρος

Ο κορυφαίος χορικός ποιητής

Βίος

Τόπος

Χρόνος

Γεννήθηκε το 522 ή το 518 στον οικισμό Κυνός Κεφαλές, που ανήκε στην πόλη της Θήβας, και πέθανε το έτος 438. Αν και τίποτα δεν είναι γνωστό για τον πατέρα του (τον Δαΐφαντο;), υποθέτουμε ότι πρέπει να ανήκε σε αριστοκρατική οικογένεια, αφού ο ίδιος ο Πίνδαρος στο έργο του καυχιέται ότι ήταν μέλος της μεγάλης οικογένειας των Αιγεϊδών (αν είναι αυτοβιογραφικό το χωρίο στον Πυθιονικό 5,76). Πρώτος του δάσκαλος στάθηκε ο θεΐος του Σκοπελίνος, ενώ αργότερα, όταν η οικογένειά του τον έστειλε στην Αθήνα, για να αποκτήσει την απαραίτητη μουσική μόρφωση, είχε την τύχη να διδαχθεί από τον Αγαθοκλή, μαθητή του μεγάλου θεωρητικού της μουσικής Δάμωνα, και, εμμέσως ίσως, από τον Λάσο από την Ερμιόνη. Στην Αθήνα κέρδισε διθυραμβική νίκη στα 497/6. Για τα φιλαθηναϊκά του αισθήματα (συνέθεσε διθύραμβο για την Αθήνα τον καιρό των Περσικών πολέμων) τού επέβαλαν οι συμπολίτες πρόστιμο 1.000 δραχμών, που το πλήρωσαν, όμως, λένε, οι Αθηναίοι, τιμώντας τον επιπλέον με τον τίτλο του προξένου.

Γλώσσα

Λογοτεχνική ή τεχνητή γλώσσα, όπου επικρατεί ο δωρικός χρωματισμός, με λίγους αιολισμούς και σπάνια τοπικά βοιωτικά στοιχεία.

Έργο

Σύμφωνα με την κατάταξη των Αλεξανδρινών φιλολόγων, ο Πίνδαρος συνέθεσε παιάνες, ύμνους, εγκώμια, θρήνους (από ένα βιβλίο για κάθε είδος)· διθύραμβους, προσόδια, παρθένια, υπορχήματα (από δύο βιβλία για κάθε είδος)· έγινε όμως διάσημος με το λυρικό είδος της επινίκιας ωδής, μέσω της οποίας ύμνησε, όσο κανένας άλλος, τα μέλη της ανώτερης αριστοκρατικής τάξης, που διέπρεψαν στον αθλητισμό. Διασώθηκαν ακέραιοι μόνον οι επίνικοι, ως τα ευκολότερα από τα ποιήματά του, χάρη σε μια ανθολόγηση που έγινε για σχολικούς λόγους μάλλον την εποχή των Αντωνίνων (2ος μ.Χ. αιώνας).

Περίτεχνες και μεγαλοπρεπείς συνθέσεις με σπάνια επίθετα, τολμηρές μεταφορές και συμπλοκές λέξεων, ποικίλα τεχνάσματα και σχήματα λόγου, αξιοποίηση της προγενέστερης λογοτεχνικής παράδοσης, καθώς και μια ειλικρινής και έντονη θρησκευτικότητα ανήκουν στα βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ποίησής του.

14. ΟΛΥΜΠΙΟΝΙΚΟΣ (Ἀσωπίῳ Ὀρχομενίῳ σταδιεῖ)

Καφισίων ὑδάτων
 λαχοῖσαι αἶτε ναίετε καλλίπωλον ἔδραν,
 ὦ λιπαρᾶς ἀοίδιμοι βασίλεια
 Χάριτες Ἐρχομενοῦ, παλαιγόνων Μινυᾶν ἐπίσκοποι,
 5 κλυτ', ἐπεὶ εὐχομαι· σὺν γὰρ ὑμῖν τά τε τερπνὰ καὶ
 τὰ γλυκὲ' ἄνεται πάντα βροτοῖς,
 εἰ σοφός, εἰ καλός, εἴ τις ἀγλαὸς ἀνήρ.
 οὐδὲ γὰρ θεοὶ σεμνᾶν Χαρίτων ἄτερ
 κοιρανέοντι χοροῦς
 οὔτε δαίτας· ἀλλὰ πάντων ταμίαι
 10 ἔργων ἐν οὐρανῷ, χρυσότοξον θέμεναι πάρα
 Πύθιον Ἀπόλλωνα θρόνους,
 αἰέναν σέβοντι πατρὸς Ὀλυμπίοιο τιμάν.
 Β' <ὦ> πότνι' Ἀγλαῖα
 15 φιλησίμολπέ τ' Εὐφροσύνα, θεῶν κρατίστου
 παῖδες, ἐπακοοῖτε νῦν, Θαλία τε
 ἐρασίμολπε, ἰδοῖσα τόνδε κῶμον ἐπ' εὐμενεῖ τύχῃ
 κοῦφα βιβῶντα· Λυδῶ γὰρ Ἀσώπιχον ἐν τρόπῳ
 ἐν μελέταις τ' ἀείδων ἔμολον,
 οὔνεκ' Ὀλυμπιόνικος ἂ Μινύεια
 20 σεῦ ἕκατι. μελαντειχέα νῦν δόμον
 Φερσεφόνας ἔλθ', Ἀ-
 χοῖ, πατρὶ κλυτὰν φέροισ' ἀγγελίαν,
 Κλεόδαμον ὄφρ' ἰδοῖς, υἱὸν εἴπης ὅτι οἱ νέαν
 κόλποις παρ' εὐδόξοις Πίσας ἐστεφάνωσε κυδῖμων
 ἀέθλων πτεροῖσι χαίταν.

Του Κηφισού που λάχατε τα νάματα κι ώριων ατιών
χαιρόσαστε τη χώρα, ω του λαμπρόπουλου βασίλισσες
του Ορχομενού εσείς Χάριτες, των πρόπαλιων των
Μινυών προστάτριες, αγρικήστε με καθώς σας δέομαι
τώρα. Κάθε χαρά κι αγαλλίαση με τη δική σας δίνεται
βοήθεια, αν τραγουδάτορας ή γιόμορφος κανείς ή
δοξασμένος γίνεται. Δίχως τις Χάρες τις ιερές, ουδ' οι
Θεοί δε στήνουν χορούς για τραπεζώματα· αμή
των έργων ολονών εκείνες οδηγήτρες στων ουρανών τα
δώματα, έχοντας στήσει τα θρονιά στον Πύθιο δίπλα
Απόλλωνα με το χρυσό δοξάρι, του ολύμπιου του
πατέρα τους λατρεύουν την αφεντική την αναιώνια
χάρη. Ω Αγλαΐα δέσποινα κι ω τραγουδόφιλη κ' εσύ η
Ευφροσύνη, κόρες του Δία του μεγαλοδύναμου, γρικόατε·
κι ω Θαλία τραγουδογήτευτη κ' εσύ, το χοροσμάρι
βλέποντας, μέσα στις νικηφόρες καλοτυχιές μ' απά-
λαφρα που προχωρά βήματα· γιατί 'ρθα τον Ασώπιχο
στων λυδικών σκοπών να ψάλω τα πατήματα και με
καλομελέτημα, που η Μινύεια νίκησε στην Ολυμπία
από χάρη σου. Μα στο μαυροτοιχότοπο της
Περσεφόνης έπαρε, Αντίλαλε, τ' αχνάρι σου, και τον
Κλεόδαμο σα δεις φερ' του το τρανομήνυμα, στην
δοξαστή αγκάλη της Πίσας πως ο γιόκας του απ' τα
λαμπρά αγωνίσματα στεφάνωσε με φτερούγα το
νιότικο κεφάλι.

Π. Λεκατσάς

Ω Χάρες, που σας έλαχε
του Κηφισού το ρέμα
και που στη χώρα κάθεστε
την ομορφαλογούσα,
περίφημες βασίλισσες
του Ορχομενού του πλούσιου

και διαφεντεύτρες της παλιάς
γενιάς των Μινυών,
ακούστε, που παρακαλώ.

Γιατί με τη δική σας
βοήθεια όλα τα νόστιμα
και τα χαρούμενα όλα
για τους ανθρώπους γίνονται:

μ' εσάς καθένας άντρας
είτε σοφός, είτε όμορφος,
ή ξακουστός θα γίνει.

Επειδή μήτε κι οι θεοί
δεν ομορφοστολίζουν
δίχως τις Χάρες τις σεμνές
χορούς και χαροκόπια.

Αυτές πάνω στον ουρανό
νοιάζονται για όλα τα έργα·
σιμά στο χρυσοδόξαρο
τον Πυθικόν Απόλλωνα
στήνοντας τα θρόνιά τους,
του Ολύμπιου του πατέρα τους
με σέβας προσκυνούνε
την αναιώνιαν εξουσία.

Ω Αγλαΐα πανσέβαστη, κι εσύ που το τραγούδι
το χαίρεσ' Ευφροσύνη,
του πιο μεγάλου απ' τους θεούς κόρες, ακούστε τώρα
το παρακάλεσμά μου,
κι εσύ ω Θάλεια, που αγαπάς την αρμονία, τούτη
σαν δεις τη χορωδία,
που πάει με βήμ' ανάλαφρο, για την καλοτυχιά.
Γιατί ήρθα τον Ασώπιχο με Λυδική αρμονία
και φροντισμένους στίχους
να τραγουδήσω, αφού έγινε κι η Μινυεία νικήτρα
στην Ολυμπία με τη δική σου χάρη.

Κατέβα τώρ', Αντίλαλε, σης Περσεφόνης
το σκοτεινό παλάτι
το δοξασμένο μήνυμα φέρνοντας στον πατέρα.
Και να του ειπείς, όταν ιδείς τον Κλεόδαμο, ότι ο γιος του
στης δοξασμένης Πίσας τη λαγκάδα
έβαλε των περίφημων αγώνων το στεφάνι
πάνω στα νέα μαλλιά του.

Η. Βουτιερίδης

Λεξιλόγιο

1. **Καφισίων (δωρικός τύπος) = Κηφισίων**
Εννοείται η λίμνη Κωπαΐς (ή Κηφισιάς) ή ο ποταμός Κη-
φισ(σ)ός.

2. **λαχοῖσαι (αιολικός τύπος) = λαχοῦσαι**
λαγχάνω (+ γενική) = αποκτώ με κλήρο, παίρνω, κατέ-
χω κάτι ως μερίδιο

2. **καλλίπων**
καλλίπωνος, -ον = με όμορφα άλογα

2. **ἔδραν** = η θέση, (εδώ) η χώρα

3. **λιπαρῆς (δωρικός τύπος) = λιπαρῆς**
Εννοείται ἡ Ὀρχομενός.
λιπαρός, -ά, -όν = λιπαρός, αυτός που λάμπει από λάδι,
εδώ αστραφτερός, λαμπερός, πλούσιος, καρπερός

3. αοίδιμοι

αοίδιμος, -ον = διάσημος, γνωστός στο τραγούδι

3. βασιλειαί

βασίλεια, ή, = θηλ. του ουσ. βασιλεύς, ό

4. Χάριτες

Μικρότερες θεές, θυγατέρες του Δία, τρεις στον αριθμό: η Ευφροσύνη, η Αγλαΐα και η Θάλεια. Οι Χάριτες είναι η προσωποποίηση της χάρης και της ομορφιάς και συχνά συνοδεύουν τις Μούσες, τον Έρωτα ή την Αφροδίτη. Τα ωραιότερα έργα τέχνης είναι δημιουργήματά τους.

4. Έρχομενοῦ (δωρικός τύπος) = Όρχομενοῦ

Όρχομενός, -οῦ, ό / ή

4. παλαιγόνων

παλαίγονος, -ον = παλαιγενής, -ές = ο γεννημένος πολλά χρόνια πριν, ο γηραιός, ο παλιός

4. Μινυᾶν (δωρικός τύπος) = Μινυῶν

Ο Μινύας ήταν ο γιος του Ποσειδώνα και της Καλλιρρόης. Με την αναφορά στους αρχαίους κατοίκους του Όρχομενού, ο Πίνδαρος θέλει να τονίσει την αρχαιότητα της λατρείας καθώς και τη δύναμη των Χαρίτων.

4. ἐπίσκοποι

ἐπίσκοπος, -όπου, ό = κάποιος που παρατηρεί, που επισκοπεί τα πάντα, ο φρουρός, (εδώ) ο επιστάτης
Οι Χάριτες απολάμβαναν τιμές σε πολλά μέρη της Ελλάδας, ιδιαίτερα όμως στον Όρχομενό της Βοιωτίας.

5. κλῦτ'

κλύω = ακούστε την προσευχή μου

5. ἐπεὶ (αιτιολογικός σύνδεσμος) = γιατί τώρα σε σας απευθύνω την προσευχή μου

5. σὺν ... ὑμῖν = με τη βοήθειά σας

6. ἄνεται

ἄνομαι (<ἄνω = ἀνύω) = ολοκληρώνομαι, τελειώνω
αττική σύνταξη· υποκείμενο του ρήματος είναι τὰ τερ-
πνά και τα γλυκέ(α).

7. εἰ σοφός ... ἀνήρ

ελλειπτικές υποθετικές προτάσεις (εννοείται ἐστί)

7. ἀγλαός = λαμπερός, φωτεινός, εκτυφλωτικός, υπέρο-
χος, ευγενής, αριστοκρατικός, εδῶ νικητής, νικηφόρος
(σε αγώνες)

8. ἄτερ = χωρίς

πρόθεση + γεν. (εννοείται σεμνῶν Χαρίτων)

8. σεμνῶν (δωρικός τύπος) = σεμνῶν

9. κοιρανέοντι = κοιρανέουσι

κοιρανέω = είμαι αρχηγός στρατιωτικού τάγματος, κρά-
τους, εδῶ καθοδηγῶ, οδηγῶ

Οι Χάριτες πρωτοστατούν στους χορούς και στα συ-
μπόσια των θεών.

9. δαΐτας

δαίς, δαιτός, ἤ = το γεύμα, το τραπέζι, το συμπόσιο, το
γλέντι

9. ταμίαι

ταμία, ἡ = ἡ οικονόμος

10. θέμεναι

Μετοχή αορίστου β' του ρ. τίθεμαι

12. αἰέναιον·

εννοείται τιμάν
επιρρηματική χρήση του επιθέτου αἰέναιος, -ον = αἰέναιος, -ον (<νάω = κυλώ) = παντοτινός (εννοείται τιμάν)

12. σέβοντι = σέβουσι

σέβω (εννοείται τιμάν) = τιμώ, προσφέρω τιμή, λατρεύω

13. πότνι'

πότνια, ἡ = δέσποινα (τιμητικός τίτλος για θεές και θνητές γυναίκες)

13. Ἄγλαϊα

Είναι η νεότερη από τις Χάριτες, σύζυγος του Ἡφαιστου και συμβολίζει την εορταστική λάμψη, την αίγλη, αλλά και την λαμπρότητα.

14. φιλησίμολπε

φιλησίμολπος, -ον = φιλόμολπος, -ον = αυτός που αγαπά το χορό και το τραγούδι

14. Εὐφροσύνα

Είναι η δεύτερη από τις Χάριτες και το όνομα της παραπέμπει στην ευθυμία, στο κέφι, στη χαρωπή διάθεση.

15. ἔπακοοῖτε

ἔπακούω = ακούω προσεκτικά

15. Θαλία

Κατά τον Ησίοδο ήταν μια από τις Μούσες, για τον Πίνδαρο μια από τις Χάριτες, κόρη του Δία και της Ευρυνόμης. Είναι η Μούσα της ανάλαφρης, απλής ποίησης.

16. έρασίμολπε

έρασίμολπος, -ον = αυτός που ευφραίνεται με το τραγούδι

16. κῶμον

κῶμος, ὄ = η θορυβώδης συντροφιά

16. ἐπ' εὐμενεῖ τύχα = για καλή, ευνοϊκή τύχη

Το επίθετο εὐμενής, -ές (= φιλικός, ευνοϊκός) χρησιμοποιείται συνήθως για τη θεϊκή εύνοια· εδώ, η νίκη του Ασώπιχου είναι αποτέλεσμα της θεϊκής βοήθειας.

16. τύχα (δωρικός τύπος) = τύχη

Εδώ η τύχη είναι κατά το ήμισυ προσωποποιημένη, καθώς από μόνη της είναι η εκπρόσωπος της θεϊκής εύνοιας.

17. κοῦφα βιβῶντα = να προχωρά με ανάλαφρα βήματα

17. Λυδῶ ... τρόπῳ

Η έκφραση λυδικός τρόπος αναφέρεται σε συγκεκριμένο είδος μελωδίας.

17. Ἀσώπιχον

Ο Ασώπιχος προς τιμή του οποίου γράφτηκε αυτή η ωδή νίκησε το 488 στην Ολυμπία στο αγώνισμα του σταδίου. Το στάδιον ήταν είδος αγώνα δρόμου, συγκεκριμένα η μονή διαδρομή όπου οι αθλητές έτρεχαν κατά μη-

κος του στίβου. Το γήπεδο ήταν ορθογώνιο (μήκους 200μ. και 40μ. πλάτους)· υπήρχε μια γραμμή αφετηρίας, και ένα όριο περιστροφής (για την διπλή διαδρομή, το λεγόμενο δίαυλο) στο μέσο καθεμιάς από τις γραμμές του γηπέδου.

17. ἐν μελέταις

μελέτη, ἡ = φροντίδα, προσοχή, μελέτη, άσκηση, εξάσκηση, συνήθεια, θέμα συζήτησης, (εδώ) αναφέρεται στην άσκηση της χορωδίας από τον ίδιο τον ποιητή.

17. ἔμολον

Χρησιμοποιείται ως άοριστος β' του βλώσκω = πηγαίνω, έρχομαι

19. ἄ (δωρικός τύπος) = ἡ

19. Μινύεια

Εννοείται πόλις.

20. σεῦ ἔκατι = χάρη σε σένα

Η Θάλεια (βλ. πιο πάνω), από τις τρεις Χάριτες, συνδέεται πιο συχνά με τον κῶμο.

20. μελαντειχέα δόμον

μελαντειχής, -ές = με μαύρους τοίχους, δηλ. το σκοτεινό σπίτι

21. Φερσεφόνας (ποιητικός τύπος) = Περσεφόνης

21. Ἄχοϊ = Ἥχοϊ

Η Ηχώ ήταν: (α) νύμφη την οποία ο Πάνας κυνήγησε ανεπιτυχώς. Για εκδίκηση ο θεός τρέλανε τους βοσκούς οι οποίοι την ξέσκισαν, ενώ η φωνή της ήταν το μόνο

που διασώθηκε από αυτήν, (β) νύμφη, την οποία εκδικήθηκε η Ήρα στερώντας της τη φωνή, όταν αυτή της μίλησε ενώ η θεά κατασκόπευε τον Δία. Έτσι η Ηχώ στερήθηκε την ομιλία, και το μόνο που κατάφερνε ήταν να επαναλαμβάνει τις τελευταίες λέξεις του συνομιλητή της. Κατ' άλλους ο ανολοκλήρωτος έρωτάς της για τον Νάρκισσο την κατάντησε μια φωνή.

21. κλυτὰν

κλυτός, -ή, -όν = ξακουστός, διάσημος, έξοχος, υπέροχος, λαμπρός

22. ὄφρ' ἰδοῖσ' = όταν δεις (εννοείται τον Κλεόδαμο)

22/24. νέαν ... χαίταν = τη νεαρή του κόμη

Από τη φράση φαίνεται ότι ο Ασώπιχος ήταν αρκετά νέος για να πάρει μέρος σε αθλητικό αγώνα. Είναι, βέβαια, αρκετά πιθανό να πρόκειται για έναν νεανικό αγώνα και όχι για το κανονικό στάδιο.

23. κόλποις παρ' εὐδόξοις = στους ένδοξους χώρους της Πίσας

24. ἔστεφάνωσε κυδίμων ἀέθλων πτεροῖσι

στεφάνωσε (τη νεαρή του κόμη, και, συνεκδοχικά, το κεφάλι του) με τα φτερά ευγενικών (τιμημένων) αγωνισμάτων.

Η κυματιστή άκρη του στεφανιού που περιβάλλει το κεφάλι του Ασώπιχου θυμίζει τα φτερά της νίκης.

7. Πυθιόνικος (Μεγακλεῖ Ἀθηναίῳ τεθρίπῳ)

Κάλλιστον αἰ μεγαλοπόλιες Ἀθᾶναι
 προοίμιον Ἀλκμανιδᾶν εὐρυσθενεῖ
 γενεᾷ κρηπίδ' ἀοιδᾶν ἵπποισι βαλέσθαι.
 ἐπεὶ τίνα πάτραν, τίνα οἶκον ναίων ὄνυμάξει
 ἐπιφανέστερον
 Ἑλλάδι πυθέσθαι;

πάσαισι γὰρ πολίεσι λόγος ὁμιλεῖ
 Ἐρεχθέος ἀστῶν, Ἄπολλον, οἳ τεὸν
 δόμον Πυθῶνι δία θαητὸν ἔτευξαν.
 ἄγοντι δέ με πέντε μὲν Ἴσθμοῖ νῖκαι, μία δ'
 ἐκπρεπῆς
 Διὸς Ὀλυμπιάς,
 δύο δ' ἀπὸ Κίρρας,

ὦ Μεγάκλεες,
 ὑμαί τε καὶ προγόνων.
 νέα δ' εὐπραγία χαίρω τι· τὸ δ' ἄχθυμαι,
 φθόνον ἀμειβόμενον τὰ καλὰ ἔργα. φαντί γε μάν
 οὔτω κ' ἀνδρὶ παρμονίμαν
 θάλλοισαν εὐδαιμονίαν τὰ καὶ τὰ φέρεσθαι.

**Ἐβδομος Πυθιόνικος για τον Μεγακλή τον Αθηναίο,
 νικητὴ σε αρματοδρομία**

Των Αθηναίων η πόλη η μεγάλη
 είναι το πιο όμορφο προοίμιο

για να τεθεί θεμέλιο στον ύμνο
της τρανής των Αλκμαιωνιδών γενιάς για τη νικηφόρα
ιπποδρομία τους.

Γιατί σε ποια πατρίδα, σε ποιον οίκο
θα μπορούσες να κατοικήσεις και να πεις
πως είναι τ' όνομά τους πιο ξακουστό
μες σ' όλη την Ελλάδα;

Γιατί σ' όλες τις πόλεις συζητούν
για του Ερεχθέα τους πολίτες
που χτίσανε στην ιερή Πυθώνα
τον θαυμαστό σου, Απόλλωνα, τον δόμο.
Κι έχω για οδηγό μου πέντε στα Ίσθμια νίκες,
και μία ξεχωριστή στου Δία την Ολυμπία,
κι ακόμη δύο στην Κίρρα,

ω Μεγακλή, που κέρδισες εσύ κι οι προγονοί σου·
και για τη νέα σου επιτυχία μεγάλη είν' η χαρά μου·
μόνο λυπάμαι που φθόνος είν' η ανταμοιβή
για τα ωραία έργα.

Γιατί, καταπώς λένε, γλυκός τη μια,
πικρός είναι την άλλη ο καρπός
που φέρνει στον άνθρωπο η ευδαιμονία,
αν μόνιμα ανθεί.

Γιάννης Οικονομίδης

**Ζ' Για το Μεγακλή τον Αθηναίο, νικητή σε
αρματοδρομία**

Το πιο όμορφο προοίμιο είν' η Αθήνα,
αυτή η μεγάλη πόλη, αν θες να ρίξεις
θεμέλιο για τραγούδι που να υμνήσει
τους Αλκμεωνίδες, το μεγάλο γένος,

για νίκη τους σε αγώνα των αρμάτων·
γιατί σαν ποιο άλλο σπίτι, ποια πατρίδα
πιο ξακουστό θα κάμει τ' όνομά σου
μες στην Ελλάδα;

Τους Ερεχθείδες όλοι τους γνωρίζουν,
όλες οι πολιτείες· το θαυμαστό σου
ναό μες στην Πυθώ την αγιασμένη,
Απόλλωνα, τον έχουν χτίσει εκείνοι.
Μ' εμπνέουνε κι οδηγούν τα βήματά μου
πέντε σας νίκες στον Ισθμό, άλλη μία,
ξεχωριστή, στου Δία την Ολυμπία
και δυο απ' την Κίρρα.

Ναι, Μεγακλή, των προγόνων σου οι νίκες αυτές και δικές σου.
Κι η επιτυχία σου τώρα καινούρια χαρά με γεμίζει·
όμως πονώ
όταν μια πράξη καλή την πληρώνουνε οι άλλοι με φθόνο.
Ειν' ένας λόγος που λέει:
Καλοτυχιά θαλερή για καιρό σ' έναν άνθρωπο αν μείνει,
θ' ακολουθήσουνε κι άλλα καλά και κακά.

Θρασύβουλος Σταύρου

Λεξιλόγιο

τεθρίπρω

τέθριππον (ἄρμα) = άρμα με τέσσερα άλογα

2 - 3. Ἄλκμανιδᾶν ... γενεᾶ· η οικογένεια των Αλκμαιωνιδών ήταν μία από τις πιο σημαντικές της αρχαίας Αθήνας. Ο Μεγακλής, η νίκη του οποίου εξυμνείται εδώ, ήταν πιθανώς γιος του μεταρρυθμιστή Κλεισθένη και

παππούς του Αλκιβιάδη. Ο Περικλής καταγόταν από την ίδια γενιά.

2. προίμιον = άνοιγμα, εισαγωγή

2. εύρυσθενεί

εύρυσθενής, -ές = με μεγάλη δύναμη, παντοδύναμος (στον Όμηρο πάντα για τον Ποσειδώνα)

3. κρηπίδ'

κρηπίς, -ῖδος, ἥ = θεμέλιο, βάση (κτιρίου). Ο Πίνδαρος χρησιμοποιεί συχνά αρχιτεκτονικές μεταφορές για να αναφερθεί στη διαχρονική αξία της ποίησής του. Επιπλέον εδώ γίνεται ένας παραλληλισμός του ύμνου με τον ναό του Απόλλωνα που επισκεύασαν οι Αλκμαιωνίδες.

4. όνυμάξαι (αιολικός και δωρικός τύπος) = όνομάσεις

7. όμιλεῖ

όμιλέω = (για κοινωνική επαφή) γνωρίζομαι με κάποιον, σχετίζομαι, συναναστρέφομαι

8. Έρεχθέος = Ο Ερεχθέας ήταν μυθικός βασιλιάς της Αθήνας. Οι Αθηναίοι του αφιέρωσαν ναό στην Ακρόπολη (Ερέχθειο).

8 - 9. τεόν δόμον Πυθῶνι = Ο ναός του Απόλλωνα στους Δελφούς (Πυθῶνι), που είχε καταστραφεί από πυρκαγιά, ανοικοδομήθηκε από τους Αλκμαιωνίδες ενώ ήταν εξόριστοι από την Αθήνα. Η κατασκευή ήταν πολύτελής - η πρόσοψη του ναού φτιάχτηκε από παριανό μάρμαρο.

9. **θαητὸν** (δωρικός τύπος) = **θεατόν**
θεατός, -ή, -όν = θαυμαστός, αξιοθαύμαστος

10. **Ἴσθμοῖ** = (τοπική πτώση) στα Ἴσθμια, στους αγώνες των Ἴσθμίων

12. **ἀπὸ Κίρρας** = δηλαδή Δελφικές νίκες (η Κίρρα ήταν πόλη γειτονική στους Δελφούς)

14. **ὑμαῖ** (δωρικός και επικός τύπος) = ὑμέτεροι
ὑμός, -ά και -ή, -όν = ὑμέτερος, -α, -ον (-η στην ιωνική)

15. **χαίρω τι**
τις, τι· το ουδέτερο γένος χρησιμοποιείται με ρήματα με την έννοια του κάπως, σε κάποιο βαθμό

15. **ἄχνυμαι** = θρηνώ

16. **ἀμειβόμενον**
ἀμείβομαι = ανταλλάσσω, αποδίδω, ξεπληρώνω.
Ο Μεγακλής πρέπει να εξοστρακίστηκε λίγους μήνες πριν τη δελφική του νίκη.

17. **παρμονίμαν** (θηλυκό, ποιητικός τύπος)
παραμόνιμος, -ον = σταθερός, μόνιμος

18. **θάλλοισαν**
θάλλω = ανθίζω, ευημερώ

18. **τὰ καὶ τὰ** = κι έτσι κι αλλιώς, και καλά και κακά

18. **φέρεσθαι**
φέρομαι = (εδώ) κερδίζω, επιβραβεύομαι

Ο ύμνος χρονολογείται στα 486 και είναι ένας από τους συντομότερους Πυθιονικούς, χωρίς μυθολογικές παρεκβάσεις. Αποτελεί έναν ύμνο για την Αθήνα και για την ένδοξη οικογένεια των Αλκμαιωνιδών, γόνοι της οποίας ήταν ο Περικλής και ο Αλκιβιάδης. Ο Μεγακλής, του οποίου η νίκη μνημονεύεται, είχε εξοριστεί από την Αθήνα με τη μέθοδο του οστρακισμού λίγους μήνες πριν τη δελφική του νίκη. Ο ύμνος της Αθήνας δεν περιλαμβάνει καμία μυθολογική αναφορά, ούτε γίνεται λόγος για τη μάχη του Μαραθώνα. Ένας λόγος μπορεί να είναι ότι η πατρίδα του ποιητή, η Θήβα, είχε μηδίσει.

Σχόλια

Η ανίχνευση της δομής του επινίκου (βλ. Lesky, 295-96) —Στόχος του επινίκου είναι ο έπαινος του νικητή στους αθλητικούς αγώνες· τα προς τούτο χρησιμοποιούμενα μέσα είναι στοιχεία του παρελθόντος, του παρόντος και κάποιες διαχρονικής ισχύος αλήθειες: ο μύθος, τα της νίκης και του νικητή, και οι γνώμες (βλ. σχόλιο στο αλκμανικό απόσπασμα υπ' αρ. 19 του Ανθολογίου). Οι ποσοτικές αναλογίες μεταξύ των τριών συστατικών διαφέρουν από ποίημα σε ποίημα.

Στο βάθος του μύθου (του οποίου ο αφηγηματικός πυρήνας συνίσταται από μίαν επιλογή λεπτομερειών, που μπορεί σε πρώτη ματιά να μοιάζει και αυθαίρετη) λανθάνει ένα π α ρ ά δ ε ι γ μ α για τους θνητούς. Αυτή είναι η βασική λειτουργία του μύθου: να ανυψώσει τη νίκη του άξιου και ευλογημένου από τους θεούς θνητού ως τη σφαίρα των θεών και των ημιθέων. Φανερός δεν είναι πάντα ούτε ο δεσμός μεταξύ γνωμών και αφήγησης της νίκης.

—Γενικά, έχει καθιερωθεί ως σύμβαση του χορικού άσματος η π α ρ α τ α κ τ ι κ ό τ η τ α των συστατικών

στοιχείων, καθώς και η απότομη μετὰ β α σ η του αφηγητή από σημείο σε σημείο — συνδυασμός χαρακτηριστικών ο οποίος κρατά υπό την επιφάνεια τους λογικούς συνδέσμους μεταξύ των μερών και την εξωτερική ιεράρχησή τους (αντίθετα με ό,τι επικράτησε αργότερα, στην ποίηση της κλασικής εποχής). Ότι όμως ούτε η παρατακτικότητα προδίδει έλλειψη λογικής συνοχής, ούτε η ιδιότυπη αρχαϊκή "αλματώδης" ανάπτυξη του νοήματος ισούται με αναρχία χρειάστηκαν πολλές φιλολογικές προσπάθειες για να γίνει κατανοητό στη σύγχρονη εποχή. Το δόγμα της αρχαϊκής τέχνης και ποίησης είναι ότι η αφανής αρμονία είναι ανώτερη της φανεράς και τούτο δεν καθιστά την πρόσληψη της πινδαρικής ούτε τόσο εύκολη, ούτε τόσο αναμφισβήτητη πάντα.

Η "φιλολογική ανάγνωση" του κειμένου

—Σύμφωνα με τα προηγούμενα, η "φιλολογική" ανάγνωση μιας πινδαρικής ωδής αποτελεί όχι μόνον το πρώτο στάδιο προ της ερμηνείας, αλλά και εκείνο το βήμα που δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να παραλειφθεί. Υποχρεούμαστε, λοιπόν, να παρακολουθούμε το νόημα, χωρίς ακόμη αναφορά σε οποιαδήποτε εξωκειμενικά στοιχεία, προχωρώντας ρήμα ρήμα (ενν. τα ρήματα των κυρίων προτάσεων μόνον), για να απαρτίσουμε τον άξονα της δράσης (δηλ. τον κύριο αφηγηματικό ιστό του ποιήματος)· μετά, συνυπολογίζουμε τα ονοματικά και τα "επιθετικά" συμπληρώματα του συνολικού ρηματικού συντακτικού ιστού (δηλαδή το σύνολο των "περιγραφικών" στοιχείων). Τέλος εκτιμούμε τις ρητά από τον ποιητή δηλωμένες σχέσεις μεταξύ των επιμέρους δομικών στοιχείων του λόγου όπως αυτές είναι κρυσταλλωμένες στις - ποτέ τυχαίες - συντακτικές δομές του ποιητικού κειμένου. Παράγωγα της πρωτοβάθμιας αυτής ανάγνωσης είναι η εξαγωγή μιας όντως αξιόπιστης περίληψης περιεχομένων και η τιτλοφόρηση

του κομματιού.

Η κατανόηση του ποιήματος (ως κειμένου και δομής μαζί)

—Ότι μόνον με την αναγνωστική αυτή στρατηγική ανοίγει ο δρόμος για την εκτίμηση της πινδαρικής ωδής ως δομής και κειμένου, όπως τα αναλύσαμε ανωτέρω, είναι επίσης σαφές. Επειδή η πινδαρική ποίηση συχνά ανακοινώνει με ιδιαίτερη περηφάνεια ότι φιλοδόξησε να βρει ποιητικούς δρόμους απάτητους, έχει μεγάλη σημασία η ακριβής εκτίμηση της στρατηγικής του Θηβαίου ποιητή —τόσο στην αφήγηση του μύθου, όσο και στην αφήγηση ή περιγραφή του τμήματος που σχετίζεται με τη νίκη και με τον νικητή. Το ζήτημα δεν είναι μόνον φιλολογικό, αλλά ζήτημα νοήματος, δεδομένου ότι στα έργα της τέχνης και της ποίησης, μορφή (ή κατασκευή) και περιεχόμενο (ή "ιδεολογία") είναι ένα και το αυτό.

Ερωτήσεις

Απόσπ. 27

1. Ποια είναι τα κύρια ρήματα του ποιήματος;
2. Χωρίστε τον ύμνο σε μέρη και εντοπίστε τα θέματα γύρω από τα οποία περιστρέφεται η περιγραφή.
3. Εντοπίστε τα υπερβατά σχήματα και σχολιάστε τη χρήση τους από τον ποιητή. Ποια η σημασία ειδικά του τελευταίου υπερβατού;
4. Με ποιους τρόπους προβάλλει ο ποιητής τη σημασία της νίκης στους Ολυμπιακούς αγώνες;

5. Ποιο έπαθλο πήρε ο Ασώπιχος και ποιο το βαθύτερο νόημα της Ολυμπιακής νίκης;

Απόσπ. 28

6. Τι σημασία έχει η μνημόνευση των νικών των προγόνων του Μεγακλή;

7. Τι μπορεί να σημαίνει η παράλειψη του ποιητή να αναφερθεί σε γεγονότα της πρόσφατης ιστορίας της Αθήνας;

8. Ποιος είναι ο στόχος ενός επινίκου και με ποια μέσα επιτυγχάνεται;

9. Πώς παρουσιάζεται το "ποιητικό υποκείμενο" στον Πίνδαρο; Χρησιμοποιήστε στοιχεία και από τους δυο επινίκους.

Σιμωνίδης

Λυρικός και ελεγειακός ποιητής

Βίος
Τόπος
Χρόνος

Γεννήθηκε στην Κέα (Τζια) κατά το πρώτο μισό του έκτου αιώνα και πέθανε στη Σικελία στο πρώτο μισό του πέμπτου (557/6 - 468). Κατά τη μακρά περίοδο της ζωής του, ταξίδεψε πολύ και διέμεινε στις αυλές των Πεισιστρατιδών στην Αθήνα, των Σκοπαδών στη Θεσσαλία και του Ιέρωνα στις Συρακούσες. Η εποχή της ακμής του ήταν η δεκαετία του 490 στην Αθήνα, όπου του ζητήθηκε να συνθέσει επιγράμματα για τους Περσικούς πολέμους, και τόσο ευδοκίμησε, ώστε νίκησε και τον Αισχύλο σε διαγωνισμό επιγράμματος για τους πεσόντες του Μαραθώνα.

Γλώσσα
Έργο

Σε γλώσσα Ιωνική συνέθεσε έργα: (α) Λυρικά (ύμνους, παιάνες, διθυράμβους, εγκώμια, επινίκια, θρήνους, σκόλια), (β) Ελεγείες, (γ) Επιγράμματα.

Η παροιμιώδης έκφραση «πιο λυπηρό κι από τα δάκρυα του Σιμωνίδη» (από στίχο του Ρωμαίου ποιητή Κάτουλου) αντανακλά τη φήμη των θρήνων του και τη δύναμη του πάθους του. Στην ικανότητά του να παρουσιάζει βα-

σικές ανθρώπινες καταστάσεις με συγκινητική απλότητα οφείλει την επιτυχία του ως συνθέτη επιταφίων επιγραμμάτων. Χάρη σ' αυτόν, επίσης, η επινίκια ωδή πραγματώνεται ως λογοτεχνικό είδος, μολονότι αρκετά διαφοροποιημένο από τον πινδαρικό επινίκιο. Στα ηρωϊκά απόλυτα της αριστοκρατικής παράδοσης (πλούτο, τιμή, ανδρεία στη μάχη) ο Σιμωνίδης αντιπαρατάσσει την αβεβαιότητα της τύχης, το εύθραυστο της ζωής των θνητών και τη σημασία της ανθρώπινης πρόθεσης.

29. ἄνθρωπος ἐὼν (6 D, 355P)

ἄνθρωπος ἐὼν μή ποτε φάσης ὃ τι γίνεται αὔριον,
μηδ' ἄνδρα ἰδὼν ὄλβιον ὅσσον χρόνον ἔσσεται·
ὠκεῖα γὰρ οὐδὲ τανυπτερύγου μυίας
οὕτως ἅ μετάστασις.

Εἶσαι ἄνθρωπος, και γι' αὐτό ποτέ μην πεις τι μέλλει αὔριο
να συμβεῖ, μήτε να προβλέψεις, σαν δεις κανέναν να ευτυχεῖ,
πόσον καιρό θα κρατήσῃ αὐτό. Γιατί τόσο γοργό σαν την
αλλαγή της μοίρας δεν εἶναι οὔτε το φτερούγισμα της
μακρόπτερης μύγας.

INK

Ἄνθρωπος ὄντας μην εἰπείς ποτέ σου το τι αὔριο
Γίνεται, μήτε κι αν ιδεῖς ευτυχισμένον ἄντρα
να εἰπείς πόσον καιρό θε νά 'ναι τέτοιος.
Γιατί το ἀλλαγμα γλήγορο τόσο δεν εἶναι μήτε
Της μύγας της γοργοπετούσας.

Η. Βουτιερίδης

Λεξιλόγιο

1. ἐὼν (επικό) = ὢν

1. ἄνθρωπος ἐὼν = εσύ που εἶσαι ἄνθρωπος

2. ὅσσον...ἔσσεται

εξαρτάται ἀπό το μή ... φάσης

2. ὄσσον

ὄσσος, -η, -ον (επικός και ιωνικός τύπος) = ὄσος, -η, -ον

2. ἔσσεται (επικός τύπος) = ἔσται

3. ὠκεῖα

ὠκύς, ὠκεῖα, ὠκύ = ταχύς, γρήγορος

3. τανυπτερύγου

τανυπτέρυγος, -ύγου (μεταπλαστικός τύπος) = τανυπτέρυξ, -υγος (ομηρικός τύπος) = γοργοφτέρυγος, αυτός που έχει μακριές φτερούγες.

Το επίθετο δηλώνει την ταχύτητα που δημιουργείται με την κίνηση των φτερών.

4. ἄ = ἦ

4. μετάστασις, ἦ = μετακίνηση, μεταβολή

30. ἀνθρώπων ὀλίγον (9 D, 354P)

ἀνθρώπων ὀλίγον μὲν
κάρτος, ἄπρακτοι δὲ μεληδόνες,
αἰῶνι δ' ἐν παύρῳ πόνος ἀμφὶ πόνῳ·
ὁ δ' ἄφυκτος ὁμῶς ἐπικρέμαται θάνατος·
5 κείνου γὰρ ἴσον λάχον μέρος οἷ τ' ἀγαθοὶ
ὅστις τε κακός.

Των ανθρώπων λιγοστή η δύναμη κι άκαρπο ό,τι φροντίζουν πιο πολύ· στη σύντομη ζωή τους η μια στεναχώρια ακολουθεί την άλλη. Αναπόδραστος ο

θάνατος ζυγιάζεται από πάνω τους χωρίς διάκριση·
ευγενείς και ταπεινοί, όλοι έχουν μπροστά τους
την ίδια μοίρα.

INK

Λιγοστή των ανθρώπων η δύναμη
Κι ανωφέλετες είναι οι φροντίδες τους·
Μες στη λίγη ζωή λύπη πάνω στη λύπη.
Κι ο ανεξέφευγος θάνατος κρέμεται
Πάνω σ' όλους παρόμοια· τι επήρανε
Κι οι καλοί κι οι κακοί μερίδιο ίσο από κείνον.

Η. Βουτιερίδης

Λεξιλόγιο

1. άνθρωπων

ανήκει και στο κάρτος και στο μεληδόνες.

1. όλίγον

εννοείται ἐστί

2. κάρτος, -εος, τό (επικός τύπος) = κράτος = ισχύς,
δύναμη

2. ἄπρακτοι· εννοείται εἰσίν

ἄπρακτος, ον = απραγματοποίητος, μάταιος, που δεν
μπορεί να πραγματοποιηθεί.

2. μεληδόνες

μεληδών, ή = μελεδώνη (μελεδαίνω) = φροντίδα, σκέψη
Η λέξη μοναδική εδώ.

3. αἰῶνι

αἰών, -ῶνος: Η λέξη -ήδη ομηρική- αρσενικού και θηλυκού γένους, σημαίνει: χρόνος βίου, ζωή.

3. παύρω

παῦρος, -ον (ομηρικός τύπος) = μικρός, ολίγος, βραχύς, σύντομος

3. πόνος ἀμφὶ πόνῳ

(εννοείται γίνεται)

πόνος πάνω στον πόνο

Η λέξη πόνος είναι ομηρική· δήλωνε αρχικά τον κόπο της μάχης, έπειτα το σωματικό μόχθο και - ευρύτερα - τα επακόλουθα του κόπου: δυστυχία, πόνο, άλγος.

Η πρόθεση ἀμφί + δοτική ισοδυναμεί με επί + δοτική ή και με απλή δοτική.

4. ἄφυκτος, -ον (από το φεύγω) = αναπόφευκτος

4. ὁμῶς ἐπικρέμαται

επίκειται απειλητικά σε όλους ανεξαιρέτως.

5. κείνου· εννοείται του θανάτου

5. λάχον (αναύξητος τύπος) = ἔλαχον (γνωμικός ἀόριστος)

31. ὅτε λάρνακι (13 D, 371P)

ὅτε λάρνακι
ἐν δαιδαλέαι
ἄνεμός τε τμηνητ πνέων
κινηθεῖσά τε λίμνα δείματι
5 ἔρειπεν, οὐκ ἀδιάντοισι παρειαῖς
ἀμφί τε Περσέι βάλλε φίλαν χέρα
εἶπέν τ'· ὦ τέκος οἶον ἔχω πόνον·
σὺ δ' ἄωτεῖς, γαλαθηνῶι
δ' ἤθεῖ κνωώσσεις
10 ἐν ἀτερπέι δούρατι χαλκεογόμφωι
<τῶι>δε νυκτιλαμπεῖ,
κυανέωι δνόφωι ταθείς·
ἄχναν δ' ὑπερθε τεᾶν κομᾶν
βαθειᾶν παριόντος
15 κύματος οὐκ ἀλέγεις, οὐδ' ἀνέμου
φθόγγον, πορφυρέαι
κείμενος ἐν χλανίδι, πρόσωπον καλόν.
εἰ δέ τοι δεινὸν τό γε δεινὸν ἦν,
20 καὶ κεν ἐμῶν ῥημάτων
λεπτὸν ὑπεῖχες οὔας.
κέλομαι δ', εὔδε βρέφος,
εὐδέτω δὲ πόντος, εὐδέτω δ' ἄμετρον κακόν·
μεταβουλία δέ τις φανείη,
Ζεῦ πάτερ, ἐκ σέο·
25 ὅττι δὲ θαρσαλέον ἔπος εὔχομαι
ἦ νόσφι δίκας,
σύγγνωθί μοι

Αυτή μέσα στην πλουμισμένη κασέλα, κι ο άνεμος έξω να λυσομανά, και η ταραγμένη θάλασσα και ο φόβος

να τη ρίχνουν κάτω· γέμισαν δάκρυα τα μάγουλα της Δανάης· αγκάλιασε με το ένα χέρι τον Περσέα και του μίλησε: «γιε μου, τι συμφορά με βρήκε· κι εσύ γλυκοκοιμάσαι· αθώα αναπνέεις γερμένος πάνω στο πικρό αυτό ξύλο, το στεριωμένο με χαλκό που λάμπει στη νύχτα, στο βαθυγάλαζο σκοτάδι. Η βαθιά αλυσάχνη του κύματος που περνά πάνω από το μαλλάκι σου δεν σ' ενοχλεί, ή του ανέμου το βογγητό, τυλιγμένος όπως είσαι στον πορφυρό μανδύα σου, όμορφό μου πρόσωπο. Αν μπορούσες να κάνεις δικό σου τον έξω τρόπο, θα 'στρεφες το αυτάκι σου με προσοχή στα λόγια μου. Κοιμήσου, μωρό μου, σε παρακαλώ, και μακάρι να κοιμηθεί και το πέλαγος, να κοιμηθεί και το αμέτρητο κακό. Κι εσύ, Δία πατέρα, φανέρωσε μίαν αλλαγή στη βούλησή σου. Κι ας μου συχωρεθεί, αν είναι τολμηρή ή άδικη αυτή η προσευχή».

INK

Κι ως ο άνεμος δυνάμωνε κι η θάλασσα φουρτούνιαζε, τα γόνατά της λύθηκαν στο πλουμιστό σκαφίδι μέσα από το φόβο. Με υγρά απ' τα δάκρυα μάγουλα το χέρι της έβαλε γύρω απ' τον Περσέα και του 'πε: Γιε μου, βαρύ καημό που νιώθω ! Όμως εσύ κοιμάσαι ! Πα στ' άχαρα σανίδια αυτά η μικρούλα σου καρδιά γαλήνια υπνώνει. Ξαπλωμένο μου λάμπεις στο βαθύ σκοτάδι μέσα και στη νυχτιά τη χαλκοκαρφοπλούμιστη. Περνά του ανέμου ο βόγγος κι η άρμη του κυμάτου απ' τα μαλλιά σου απάνω, όμως εσύ, ως πλαγιάζει σε πορφυρά στρωσίδια το γλυκό σου πρόσωπο, έγνοια καμιά δεν έχεις ! Αν φοβόσουν τα φοβερά τρογύρα που μας ζώνουν, και στα δικά μου λόγια θα 'στηνες αυτή.

Κοιμού, μωρό μου εσύ, μα ας κοιμηθεί κι η θάλασσα,
ας κοιμηθεί και το κακό το αβάσταγο,
και στο καλό ας το στρέψει η χάρη σου,
πατέρα Δία ! Κι αν μου ξεφεύγει τώρα
ξέθαρρος λόγος κι άδικος, συμπάθα με !

Ι. Θ. Κακριδής

Στο σκαλιστό κιβούρι εντός, μες στην πνοή τ' 'ανέμου
και των κυμάτων μες στην άγρια ταραχή,
με μάγουλα η Δανάη υγρά και φόβο στην ψυχή
το βρέφος έσφιγγε και τού 'πε : Γιε μου,
τι πόνον έχω ! μόν' εσύ γλυκά γλυκά ανασαίνεις
βυζασταρούδι πού 'σαι, μου 'κανες νανά
μες στ' άχαρο χρυσόκαρφο κιβούρι της καημένης,
στην άλαμπη την νύκτα, μέσ στα σκοτεινά.
Για των ανέμων την ριπήν εσένα δεν σε νοιάζει,
που απάνω απ' τα μαλλάκια σου όλο και σφυρά,
κι ουδέ το προσωπάκι σου η άλμη το πειράζει,
γλυκογερμένο σε στρωσίδια πορφυρά.
Αλήθεια, αν απ' την θύελλα, μικρό μου, είχες δειλιάσει,
και στα δικά μου λόγια θα 'βαζες αυτί.
Κοιμού λοιπόν, μωρό μου ! μα... κ' η θάλασσα ας υπνάσει
κ' η άμετρή μας συφορά ας αναπταυτεί
Κάποια από σέναν αλλαγή, φως, Ύψιστε, ας προβάλει
παρηγοριά από σε, Κρονίδη μου, ας φανεί,
κι αν τύχει κ' είπα θαρρετό κανένα λόγο πάλι
ή κι άδικο, συχώρα με την ορφανή !

Σ. Μενάρδος

Λεξιλόγιο

1/2. **ΌΤΕ**

Ο σύνδεσμος συνάπτεται στο εννοούμενο ρήμα.

1. λάρνακι

λάρναξ, -ακος, ἡ = ξύλινο κιβώτιο

2. δαιδαλέα

δαιδαλέος, -έα, -έον = καλοδουλεμένος, πετποικιλμένος

4. λίμνα = λίμνη, ἡ = θάλασσα (εδώ)

4. δειῖμα, δειμάτος, τό = δέος = φόβος, τρόμος

5. ἔρειπεν

ἐρείπω (ομηρικό) = α) καταρρίπτω, καταβάλλω· β) πέφτω

5. ἀδιάντοισι

ἀδιάντος, -ον (διαίνω) = άνυγρος, αμούσκευτος

5. οὐκ ἀδιάντοισι παρειαῖς

με μουσκεμένα από τα δάκρυα μάτια
Σχήμα λιτότητας

6. βάλλε (αναύξητος τύπος) = ἔβαλλε

6. φίλαν = φίλην

όχι απλώς αγαπητή, όπως συχνά στον Όμηρο, αλλά με κτητική σημασία.

6. χέρα = χεῖρα

(ἡ χεῖρ, τῆς χειρός, τῇ χειρὶ, τὴν χεῖρα, ᾧ χεῖρ
αἱ χεῖρες, τῶν χειρῶν, ταῖς χερσὶ, τὰς χεῖρας, ᾧ
χεῖρες)

8. άωτεις

άωτέω, -ῶ (επικός τύπος) = κοιμούμαι

8. γαλαθηνῶ

γαλαθηνός, -ή, -όν (γάλα + θάω) = τρυφερός, μικρός
Το επίθετο χαρακτηρίζει τα μικρά ζώα που θηλάζουν

9. κνώσσεις

κνώσσω = κοιμούμαι βαθιά

10. άτερπέι

άτερπής, ές (τέρπω) = άχαρος
άτερπές δόρυ = άχαρο ξύλο

10. δούρατι

δούρατι (επικό) = δόρατι

Το ουσιαστικό « δόρυ» με τη σημασία ξύλο ήδη ομηρικό -από εδώ ξεκινά και η σημασία πλοίο.

Η λάρναξ ονομάζεται άτερπές δόρυ (άχαρο ξύλο)- σχήμα μετωνυμίας.

10. χαλκεογόμφω

χαλκεόγομφος = καρφωμένος με χάλκινους γόμφους (καρφιά), χαλκοκάρφωτος

Το επίθετο πρέπει να συνδεθεί με το δούρατι... τῷδε.

11. νυκτιλαμπεῖ

νυκτιλαμπής, -ές = αυτός που λάμπει μέσα στη νύχτα (σπάνιο, διαφορούμενο επίθετο)

12. δνόφω

δνόφος, ό = ζόφος, σκοτάδι

12. ταθείς: μετοχή του παθητικού αορίστου έτάθην (τείνομαι, έτεινόμην, τενοῦμαι, ταθήσομαι, έτεινάμην, έτάθην, τέταμαι, έτετάμην)

13. ἄχναν

ἄχνα (δωρικός τύπος) = ἄχνη, ἡ = αφρός του κύματος, της θάλασσας. Η αιτιατική ἄχναν αντικείμενο στο οὐκ ἄλέγεις.

13. τεῶν (δωρικός τύπος) = τεῶν = σῶν

13. κομᾶν

κομᾶν (δωρικός τύπος) = κομῶν
κόμη, ἡ = η χαίτη

15. ἀλέγεις

ἀλέγω = ενδιαφέρομαι

14. παριόντος / κύματος

συνάπτεται στο ἄχναν

15. ἀνέμου φθόγγον

Συνάπτεται ως αντικείμενο στο ἀλέγεις.

16. πορφυρέα = πορφυρέη

πορφύρεος, -έη, -εον = πορφυροῦς, -ᾶ, -οῦν

17. χλανίς, -ίδος, ἡ = λεπτό ιμάτιο

17. πρόσωπον καλόν

όμορφό μου πρόσωπο

18. τοι (επικός τύπος) = σοι

Δηλαδή: "αν για σένα ήταν φοβερό αυτό που πράγματι ήταν φοβερό". Η απόδοση: « καὶ κεν .../... οὔας »

19. κεν

κε(ν) (επικός και ιωνικός τύπος) = ἄν

20. ὑπεῖχες οὔας

ὑπέχω οὔας = προσέχω, ακούω

20. οὔας = οὔς, ὠτός, τό = αὐτί

τὸ οὔς, τοῦ ὠτός, τῶ ὠτί, τὸ οὔς, - / τὰ ὠτα, τῶν ὠτων, τοῖς ὠσί, τὰ ὠτα, ὦ ὠτα

20. λεπτόν

Ο χαρακτηρισμός λεπτόν οὔας αναφέρεται στην προσοχή και στη διάθεση κάποιου να ακούσει.

21. κέλομαι (επικός τύπος) = κελεύω = παρακαλώ

21. εὔδει

εὔδω = κοιμάμαι

23. μεταβουλία, ἡ = μεταβολή, αλλαγή, μεταστροφή του πεπρωμένου.

24. σέο

ἐκ σέο (ομηρικός τύπος) = ἐκ σοῦ = ἀπὸ σένα.

25. ὅτι (επικός τύπος) = ὅτι

25. θαρσαλέον

θαρσαλέος (επικός τύπος) = θαρραλέος, -α, -ον

25. ἔπος, -εος, τό (ομηρικός τύπος), = λόγος, λέξη.

26. νόσφι

νόσφι(ν) + γενική (επικό) = χωρίς

27. σύγγνωθί μοι

συγγιγνώσκω = συμφωνώ, καταλαβαίνω κάποιον, συμμερίζομαι κάποιον, του αναγνωρίζω δίκαιο.

Σχόλια

Κατά τον αρχαίο κριτικό Κοϊντιλιανό, η πλέον εξέχουσα αρετή του Σιμωνίδη εντοπίζεται στην πρόκληση οίκτου (*in commovenda miseratione*), όπου κανένας αρχαίος ποιητής δεν συναγωνίζεται τον Κείο.

Η μελέτη του έργου καθεαυτού φανερώνει ότι το ισχυρότερο ίσως από τα τεχνικά μέσα του Σιμωνίδη ήταν το παιχνίδι με τα πολλά πρόσωπα της "έμφασης", ιδίως αυτής που στηρίζεται στη σοφή θέση των λέξεων μέσα στο πεδίο της φράσης, όπου, ως γνωστόν, η ελευθερία της ελληνικής γλώσσας είναι περίπου απόλυτη. Βλ. λ.χ. στο υπ' αρ. 29 απόσπασμα την τοποθέτηση του επιθέτου ὠκεΐα (στ.3).

—Έπειτα, ενώ το γλωσσικό υλικό του συχνά παραμένει κατά βάση λιτό (έως και λιτότατο), για το ποιητικό αποτέλεσμα ο Σιμωνίδης υπολογίζει στο τράνταγμα που προκαλεί η άμεση γειννίαση του λιτού με το πλούσιο, του ταπεινού με το επιβλητικό. Βλ. την εικόνα, σε μεταφορά μάλιστα, μιας ευτελούς μύγας εφοδιασμένης με ένα επίθετο σαν το τανυπτέρυγος, το οποίο (όπως και τα: τανυπτέρυξ, τανυσίπτερος, τανύπτερος) στην ποίηση συνήθως συνοδεύει τον αίετόν, τους οίωνούς, τα βέλη, την άρπα κ.ά. ευγενή ουσιαστικά.

—Αλλού είναι αισθητή μια λεπτή και διακριτική ευγένεια λεξιλογίου, η οποία εξασφαλίζεται με ήπια μέσα: πότε με τον ενοφθαλμισμό στη σχετικώς απλή (συχνότατα παρατακτική) φράση του ποιήματος ενός γλωσσικού

τύπου από το "σεμνό" έπος, πότε από ένα επίλεκτο γλωσσικό στοιχείο (πβ. τη χρήση του ρήματος έπέλο-ντο στη θέση άλλων συνωνύμων του είμί· ή το άπρακτοι μεληδόνες: ατελέσφορες έγνοιες) κ.ο.κ.

—Σε άλλα σημεία, αντιθέτως, ανάλογα με τον επιδιωκό-μενο σκοπό δεν διστάζει ο Σιμωνίδης να επιστρατεύσει όλη τη λάμψη του έπους, με τα χρυσοποίκιλτα επίθετα και τις ποιητικότερες χρήσεις του· πότε - πότε κατα-σκευάζει μια νέα σύνθετη λέξη. Δεν αποφεύγει ούτε τα ρητορικά σχήματα (τη συσσωρευση, τη συνήχηση, την αναφορά κ.λ.π.)· ίσα ίσα αυτά συνειδητά τα επιδιώκει, αν και πάντοτε με εκείνη τη σοφή φειδώ, η οποία αυξά-νει την αποτελεσματικότητα στο πλαίσιο της μικροτε-χνίας του επιγράμματος.

Το μυστικό της επιτυχίας ενός (μάλλον) αποσπασματι-κού ποιήματος σαν τη Λάρνακα της Δανάης αναζητήθη-κε στην οπτική ποιότητα των λεπτομερειών, στη διείσ-δυση στη γυναικεία ψυχολογία και γενικά σ' ένα ταλέ-ντο λιτής διαγραφής του απόλυτου πάθους. Γενικά, στον Σιμωνίδη, το βάθος της γλωσσικής απλότητας έρ-χεται να συναντήσει το βάθος της τραγικότητας του θέ-ματος. Αυτή η συνειδητή επιλογή δίνει στους περίφη-μους θρήνους και στα επιγράμματά του (όσα διασώθη-καν και όσα από αυτά είναι γνήσια) πανανθρώπινη εμ-βέλεια. Αυτά τον ανέδειξαν στον κορυφαίο επιγραμμα-τοποιό των πεσόντων στους μηδικούς πολέμους, στο ανώτατο πολεμικό γεγονός της αρχαιότητας.

Ερωτήσεις

Απόσπασμα 29

1. Με ποιον τρόπο τονίζεται το εφήμερο της ανθρώπι-νης κατάστασης; Σχολιάστε την επιλογή του λεξιλογίου.

2. Συγκρίνετε τη στάση του Σιμωνίδη με αυτήν του Αρχίλοχου απέναντι στην ανθρώπινη μοίρα.

3. Μετάστασις: Βρείτε σύνθετα ουσιαστικά και ρήματα με το ίδιο β' συνθετικό, αρχαία και νεοελληνικά.

Απόσπ. 30

4. Σχολιάστε τον ουμανισμό του Σιμωνίδη, όπως διαφαίνεται στα αποσπάσματα 29 και 30.

5. Με ποιες εικόνες περιγράφεται η ανθρώπινη ζωή;

6. Βρείτε τα ρηματικά επίθετα με ἄ- στερητικό σ' αυτό και το επόμενο απόσπασμα και προσθέστε νεοελληνικά αντίστοιχα.

Απόσπ. 31

7. Επισημάνετε τα περιγραφικά στοιχεία του αποσπάσματος. Σχολιάστε τη χρήση των επιθέτων. Τι πετυχαίνεται με τη διεκπεραίωση της περιγραφής από την ίδια τη Δανάη;

8. Ποια χρονική στιγμή του μύθου του Περσέα απεικονίζεται; Πώς κρίνετε την επιλογή της από τον ποιητή;

9. Τι πετυχαίνεται με τη διεκπεραίωση της περιγραφής από την ίδια τη Δανάη;

10. Με ποια μέσα κατορθώνει ο ποιητής να κινήσει το πάθος και να μεταδώσει την τραγικότητα του θέματος;

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΙΑΛΕΚΤΩΝ
Αμαλία Καραμήτρου

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΔΙΑΛΕΚΤΩΝ

ΑΙΟΛΙΚΗ – ΛΕΣΒΙΑΚΗ

1. **ψίλωση:** η παντελής απουσία δασειών στην αρχή λέξεων
ὕπακούει αντί ὕπακούει,
ἄρματα αντί ἄρματα
2. **βαρυτονία:** ανέβασμα του τόνου όσο είναι δυνατό στα περισσότερα μέρη του λόγου.
παῖδος αντί παιδός,
εὕμαρες αντί εὕμαρές
- φωνήεντα:**
3. οἱ αντί ου
πλέοισα αντί πλέουσα,
καλλίποισ' αντί καταλιποῦσα
4. αἱ αντί α
παῖσαν αντί πᾶσαν,
ζεύξαισα αντί ζεύξασα
5. ο (ιδίως μετά από - ρ-) αντί α
στρότον αντί στρατόν,
βρόχε' αντί βραχέα
6. α (μακρό) αντί η
βάμα αντί βῆμα,
πλάσιον αντί πλησίον
7. υ (βραχύ) αντί ο
ὔμοι αντί ὄμοῦ,
ὔμωσ αντί ὄμῶσ
8. ω αντί ου
ῶρανος αντί οὔρανός,
προσώπω αντί προσώπου
9. α αντί ε
ὄτα αντί ὄτε,
ἄτέρωτα αντί ἔτέρωτε

10. η αντί ει
 ἔχην αντί ἔχειν,
 ἴδην αντί ἰδεῖν
11. Το αρχικό - α διατηρείται
 γᾶς μελαίνας αντί γῆς μελαίνης
- σύμφωνα:**
12. σ δ αντί ζ
 (παντού εκτός από την αρχή λέξης)
 ἰσδάνει αντί ἰζάνε,
 πέσδων αντί πεζῶν
13. π αντί τ
 πήλοι αντί τηλοῦ
14. νν αντί σν
 σελάννα αντί σελάσνα = σελήνη

κλίση

ρημάτων:

15. Απαρέμφατο ενεστώτα: ἔμ(μ)εναι ἢ ἔμ(μ)εν αντί εἶναι.
16. Το απαρέμφατο παρακειμένου σε -κα λήγει σε -ην:
 τεθνάκην αντί τεθνακέναί.
17. Οι μετοχές παρακειμένου μοιάζουν με μετοχές
 ενεστώτα:
 παρεστάκοισαν αντί παρεστηκυῖαν.
18. Ο ενεστώτας και ο παρατατικός ρημάτων που συναι-
 ρούνται στα αττικά τιμάω, φιλέω, δηλόω, αποδίδο-
 νται στα λεσβιακά από τη συζυγία σε -μι: (τίμωμι, φί-
 λημι, δήλωμι). Απαρέμφατα: τίμαν, φίλην. Μετοχές
 ενεργητικής φωνής:
 τίμαις -αντος, τίμαισα -αίσας, φίλεις -εντος, φίλεισα -
 είσας (πβ. φωνείσας αντί φωνούσης, γελαίσας αντί
 γελώσης).
19. Η συλλαβική αύξηση δεν παραλείπεται ποτέ στη
 Σαπφώ. Αντιθέτως συναντούμε συχνά τον τύπο γέν-
 νατο αντί ἐγείνατο στον Αλκαίο.

κλίση

ονομάτων:

20. η αιτιατική πληθυντικού της α' και β' κλίσης λήγει σε -αις και -οις: κόραις αντί κόρας, ἵπποις αντί ἵππους.

21. η δοτική του πληθυντικού λήγει σε -αισι, -οισι.

22. η δοτική του πληθυντικού της γ' κλίσης λήγει σε -εσσι: (ἄνδρεςσι, πολίεσσι).

προθέσεις:

23. ὑπά = ὑπό, ἀπύ = ἀπό, κάτ = κατά, πάρ = παρά.

αντωνυμίες:

24. ὕμμεσ = ὑμεῖς, ἄμμεσ = ἡμεῖς, ἄμμι = ἡμῖν, ἄμμεσ = ἡμᾶς.

25. κεν = ἄν.

ΙΩΝΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΣ

1. **ψίλωση:**

ίρός	αντί	ιέρός,
κάθημαι		αντί κάθημαι
- φωνήεντα:**
2.

ει	αντί	ε
ξεῖνος	αντί	ξένος,
εἵνεκα	αντί	ἔνεκα
αλλά στα συγκριτικά:	μέζων	αντί
μείζων		
3.

ου	αντί	ο
κούρη	αντί	κόρη,
πουλύς	αντί	πολύς
4.

ηε	αντί	η
ἥλιος	αντί	ἥλιος
5.

ασυναίρετοι τύποι	αντί	συνηρημένων
ἔρχεο	αντί	ἔρχου,
Ποσειδάων	αντί	Ποσειδῶν
- σύμφωνα:**
6.

κ	αντί	π
ὄκοῖος	αντί	ὄποῖος,
ὄκως	αντί	ὄπως
- κλίση ονομάτων:**
7. Η πατρωνυμική κατάληξη σε - ίδης : Πηλεΐδης
8. Η κατάληξη των θηλυκών σε - η και εκεί όπου η αττική διάλεκτος έχει - α:

ῶρη	αντί	ἡμέρη	αντί	ἡμέρα
ῶρα,				
9. Τα αρσενικά της α κλίσης σχηματίζουν τη γενική ενικού σε -εω αντί - ου:
Πηληϊάδεω αντί Πηληϊάδου,
δεσπότεω αντί δεσπότη
10. Τα θηλυκά της α' κλίσης σχηματίζουν τη δοτική

**πληθυντικού σε - ησι:
πύλησι αντί πύλαις**

ΔΩΡΙΚΗ ΔΙΑΛΕΚΤΟΣ

φωνήεντα:

1.	α
ἰαρός
σελάνα	αντί ε, η
αντί ἱερός,
αντί σελήνη
2.	αι
αἴ τις	αντί ει
αντί εἴ τις
3.	η
κήνα
γλυκῆ	αντί ει
αντί ἐκείνη,
αντί γλυκεῖα
4.	ι
σιός
ἄργύριον	αντί ε (μπροστά από
φωνήεν)
αντί θεός,
αντί ἄργύρεον
5.	ω
ὔπνω
Μῶσα	αντί ου
αντί ὕπνου,
αντί Μοῦσα

σύμφωνα:

6.	σ
παρσένος
σιώ	αντί θ (με κάποιες
εξαιρέσεις)
αντί παρθένος,
αντί θεώ
7.	σ δ
παῖσδες	αντί ζ
αντί παιῖδες
8.	νθ
ἐνθοῖσα	αντί λθ
αντί ἐλθοῦσα
9.	γλ
ἱανογλεφάρων	αντί βλ
αντί ἱανοβλεφάρων
ν (στο α' πληθ.
10.	σ
λέγομες	αντί και γ' ενικ.
πρόσω-πο).
αντί λέγομεν,

ῆς

αντί ῆν

κλίση

ρημάτων:

11. Η κατάληξη του γ' πληθυντικού προσώπου του ενεργητικού ενεστώτα είναι - **ΟΝΤΙ**: ἔχοντι αντί ἔχουσι.

12. Αοριστικοί τύποι με -**Ξ**- ρημάτων σε - **Ζ** -: ὤριξα αντί ὠρισα.

κλίση

ονομάτων:

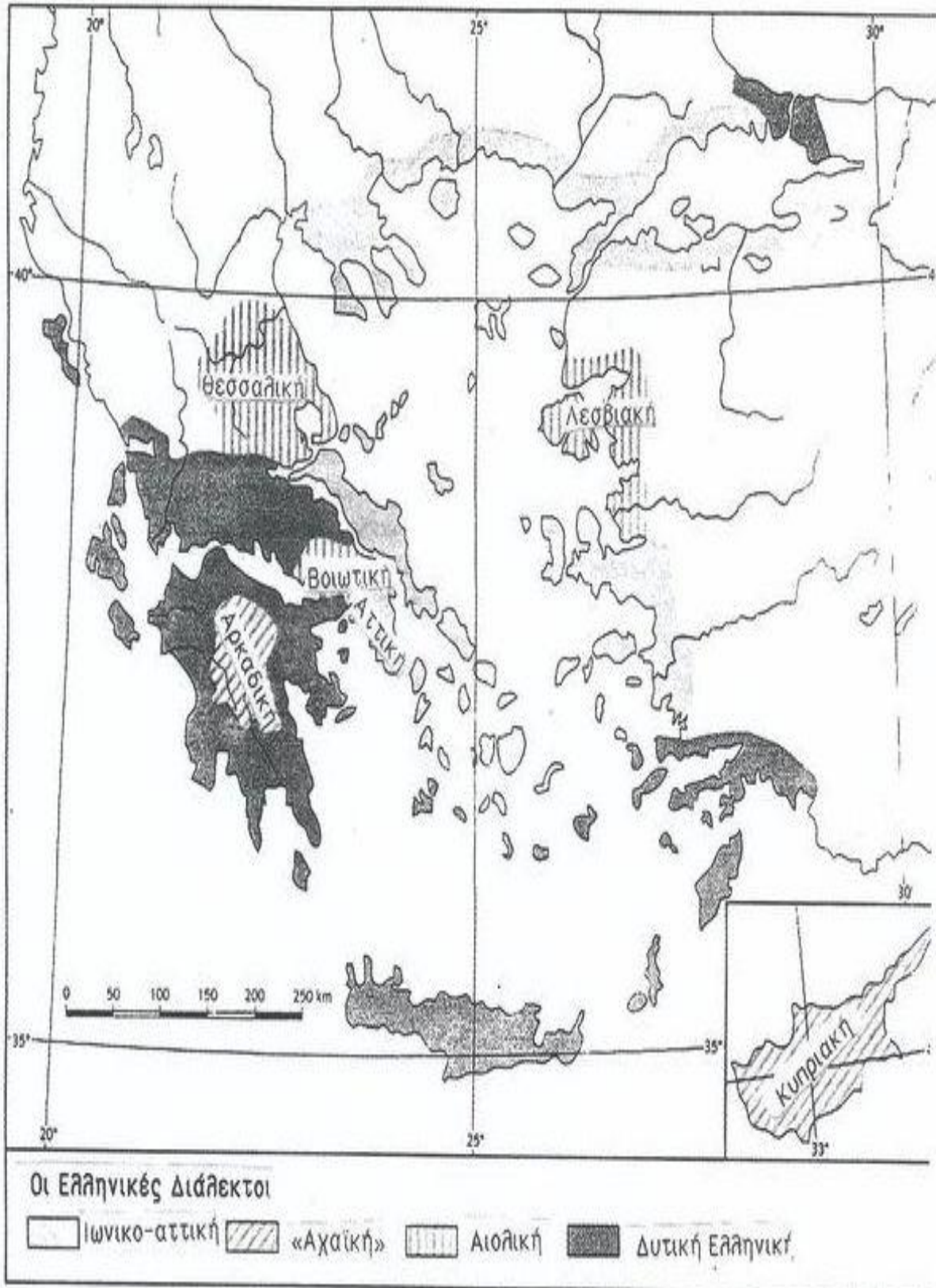
13. Η γενική πληθυντικού του θηλυκού γένους λήγει σε - **ᾶν**:

ὑψηλᾶν ἀρετᾶν αντί ὑψηλῶν ἀρετῶν.

ιδιοτυπίες:

14. ποτί = πρός, ὡτε = ὥστε, αἶκα = ἔάν

.

ΧΑΡΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΙΑΛΕΚΤΩΝ

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ
Μαργαρίτα Σωτηρίου

**Α' Χρονολογικός Πίνακας Επικών και Λυρικών Ποιητών
(μόνο όσοι περιλαμβάνονται στο Ανθολόγιο)**

ΑΙΩΝΑΣ		ΠΟΙΗΤΗΣ	ΤΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ	ΣΤΙΧΟΙ ΠΟΥ ΣΩΖΟΝΤΑΙ
8ος / 6ος		Όμηρος	Σμύρνη / Χίος	27.803
		ΗΣίοδος	Θήβα	5.195
		Ομηρικοί ύμνοι		2.329
		Επικός Κύκλος		-
7ος (μέσα αιώνα) (μέσα αιώνα) (β' /4 αιώνα - α' /4 6ου) (β' μισό 7ου - β' /4 6ου) (γ' /4 αιώνα - β' /4 6ου)		Τυρταίος	Σπάρτη	265
		Αρχίλοχος	Πάρος / Θάσος	1.065
		Αλκμάνας	(Σάρδεις) / Σπάρτη	725
		Σημωνίδης	Σάμος / Αμοργός	184
		Μίμνερμος	Κολοφώνα (Ιωνίας)	94
7ος/6ος (γ' /4 7ου - β' /4 6ου) (γ' /4 7ου - β' /4 6ου) (γ' /4 7ου - β' /4 6ου) (δ' /4 7ου - α' /4 6ου)		Σόλωνας	Αθήνα	288
		Σαπφώ	Ερεσσός (Μυτιλήνη)	1.299
		Αλκαίος	Μυτιλήνη	1.703
		Στησίχορος	Ιμέρα (Κ. Ιταλίας)	985
6ος (μέσα αιώνα) (γ' /4 αιώνα - α' /4 5ου)		Ίβυκος	Ρήγιον (Κ. Ιταλίας)	208
		Θέογνις	Μέγαρα	1.230

6ος/5ος	(γ'/4 αιώνα - α'/4 5ου)	Ανακρέοντας	Τέω (Ιωνίας)	365
	(β'/4 6ου - α'/4 5ου)	Σιμωνίδης	Κέα	2.680
	(δ'/4 6ου - γ'/4 5ου)	Πίνδαρος	Θήβα	8.979
	(δ'/4 6ου -α' μισό 5ου)	Βακχυλίδης	Κέα	2.251

Β' Χρονολογικός Πίνακας ιστορικών, πολιτιστικών και ποιητικών δεδομένων

Χρονολογία	Ιστορικά Γεγονότα (Πολιτική, Κοινωνία, Οικονομία)	Πολιτισμός: Τέχνη και Λογοτεχνία
750-700		Όμηρος / Ησίοδος / Ομηρικοί Ύμνοι/ Επικός Κύκλος
733	Ίδρυση της Κέρκυρας και των Συρακουσών από την Κόρινθο	
730-710	1ος Μεσσηνιακός πόλεμος	

725	Ξεκινά το χτίσιμο του ναού της Άρτεμης Ορθίας στην Σπάρτη	
720	<p>Ίδρυση της πόλης Σύβαρις στην Κ. Ιταλία/αποικισμός της Χαλκιδικής από την Χαλκίδα και την Ερέτρια / οι Έλληνες αρχίζουν να κινούνται στην περιοχή του Ελλήσποντου</p>	Ο Όρσιππος από τα Μέγαρα νικά σε γυμνικό αγώνα δρόμου στην Ολυμπία
720-690	Πρώιμη φάση της πρωτοκορινθιακής	

αγγειοπλαστικής

700-660

Διάδοση της νέας
πολεμικής
τακτικής των
όπλιτων

690-650

Μέση φάση
πρωτοκορινθιακής
αγγειοπλαστικής

683

Κατάλογος των
Αθηναίων
αρχόντων

675

Οι μεταρρυθμίσεις
του Λυκούργου
στη Σπάρτη

Αρχίλοχος από
την Πάρο

- 670** Ζάλευκος, ο
πρώτος
νομοθέτης των
δυτικών αποικιών
- 664** Οι Έλληνες
εμφανίζονται
στην Αίγυπτο ως
έμποροι
- 657-625** Τυραννίδα του
Κύψελου στην
Κόρινθο
- 650-630** Όψιμη φάση της
πρωτοκορινθιακής
αγγειοπλαστικής
- 650-620** 2ος Μεσσηνιακός
πόλεμος

650	<p>Τυραννίδα του Ορθαγόρα στην Σικυώνα / Ίδρυση της Θάσου / Έναρξη ελληνικού αποικισμού στη Μαύρη Θάλασσα</p>	<p>Τέρπανδρος από την Λέσβο, Καλλίνος ο Εφέσιος, Σημωνίδης ο Αμοργίνος, Τυρταίος από την Σπάρτη</p>
640	<p>Τυραννίδα του Θεαγένη στα Μέγαρα</p>	
632	<p>Κυλώνειον ἄγος</p>	
630	<p>Ίδρυση της Κυρήνης στη Β. Αφρική</p>	<p>Μίμνερμος και Αλκμάν στην Σπάρτη</p>

625-600

**Θρασύβουλος,
τύραννος της
Μιλήτου**

625-595

**Πρώιμη
κορινθιακή
αγγειοπλαστική /
εμφάνιση των
πρώτων
μαρμάρινων
αγαλμάτων:
κοῦροι και κόρες**

625-585

**Περίανδρος,
τύραννος της
Κορίνθου**

621

**Νομοθεσία του
Δράκοντα**

620-570	Τυραννικά καθεστώτα στη Μυτιλήνη	
610		Αρχές της αττικής μελανόμορφης αγγειοπλαστικής
610-575		Αλκαίος και Σαπφώ στη Λέσβο
600-570	Τυραννίδα του Κλεισθένη στη Σικυώνα	
600	Καταστροφή της Σμύρνης από τους Λυδούς / Ίδρυση της Μασσαλίας από	Ναός της Ήρας στην Ολυμπία

τους Φοίνικες

600-560

Σόλων

595-586

**Πρώτος ιερός
πόλεμος για τον
έλεγχο του
Μαντείου των
Δελφών**

594

**Νομοθεσία του
Σόλωνα, ως
άρχοντα της
Αθήνας /
πολιτικές και
κοινωνικές
μεταρρυθμίσεις**

585

**Πρόγνωση της
έκλειψης ηλίου**

από τον Θαλή τον
Μιλήσιο

583

Τέλος της
τυραννίδας στην
Κόρινθο

582-573

Καθιέρωση των
αθλητικών
αγώνων (Πύθια
582, Ίσθμια 581,
Νέμεα 573)

580

Ο ναός της
Άρτεμης στην
Κέρκυρα / ο
πρώτος μεγάλος
ναός της Αθηνάς
στην Αθήνα

570-550		Αναξίμανδρος ο Μιλήσιος, φιλόσοφος
570-475		Ξενοφάνης ο Κολοφώνιος (φιλόσοφος και ποιητής)
566		Επανάσταση της εορτής των Παναθηναίων στην Αθήνα
560	Ο πόλεμος μεταξύ Σπάρτης και Τεγέας τελειώνει με συμμαχία	Θησαυρός από τη Σικυώνα αφιερώνεται στους Δελφούς Στησίχορος από την Ιμέρα

- 560-556** Πρώτη τυραννίδα του Πεισίστρατου στην Αθήνα
- 556** Ο Χίλωνας αναλαμβάνει καθήκοντα εφόρου στη Σπάρτη / Τέλος της τυραννίδας στην Σικυώνα
- 550** Αναξιμένης ο Μιλήσιος, φιλόσοφος
- 548** Καταστροφή του μαντείου των Δελφών από φωτιά

- 546 Ο Πεισίστρατος
εγκαθιδρύει την
τυραννίδα του
στην Αθήνα με τη
μάχη της
Παλλήνης
- 545 Συμπλοκή των
ιωνικών πόλεων
με τους Πέρσες
- 540 Οι Καρχηδόνιοι
και οι Ετρούσκοι
ελέγχουν την
ελληνική
επέκταση στην
Δυτική Μεσόγειο
- Θέογνις ο
Μεγαρέας,
Ιππώναξ ο
Εφέσιος και
Ίβυκος από το
Ρήγιο
- 535 Πολυκράτης,
τύραννος της
- Αρχές της αττικής
ερυθρόμορφης

Σάμου

αγγειοπλαστικής

535-490

Ανακρέων από
την Τέω

534

Πρώτη
παράσταση
τραγωδίας στα ἔν
ἄστει Διονύσια

530

Ο φιλόσοφος
Πυθαγόρας στην
Κ. Ιταλία

528

Θάνατος του
Πεισίστρατου / ο
Ιππίας στην
εξουσία

525		Θησαυρός των Σιφνίων αφιερώνεται στους Δελφούς
525-523	Σπαρτιατική αποστολή στη Σάμο / Πτώση του Πολυκράτη	
524	Ήττα των Ετρούσκων στην Κύμη	
520-490	Βασιλεία του Κλεομένη στη Σπάρτη	
520-468		Σιμωνίδης ο Κείος

- 519** Συμμαχία Αθήνας
- Πλαταιών
- 514** Δολοφονία του
Ίππαρχου μετά
από πολιτική
συνωμοσία του
Αρμόδιου και του
Αριστογείτονα
- 510** Εκδίωξη του
Ιππία από την
Αθήνα
- 510-490** Χτίζονται οι ναοί
στον Ακράγαντα
της Σικελίας
- 508** Οι μεταρρυθμίσεις
του Κλεισθένη

στην Αθήνα

506

Ανεπιτυχής
σπαρτιατική
εισβολή στην
Αττική / Η Αθήνα
νικά τη Χαλκίδα
και τους
Βοιωτούς

505

Τυραννικό
καθεστώς στη
Γέλα

500

Εκαταίος ο
Μιλήσιος
(ιστορικός),
Ηράκλειτος ο
Εφέσιος
(φιλόσοφος)

- 499 Ιωνική
Επανάσταση
- 498 Αθηναίοι και
Ερετριείς
βοηθούν στην
πυρπόληση των
Σάρδεων
- 494 Η άλωση της
Μιλήτου
σηματοδοτεί το
τέλος της ιωνικής
επανάστασης
- 493 Ο Θεμιστοκλής
άρχων στην
Αθήνα: το ναυτικό
του πρόγραμμα·
οχυρωματικά
- Η αρχαιότερη
σωζόμενη ωδή
του Πινδάρου
(Πυθ. 10)

έργα και
διαμόρφωση του
λιμανιού στον
Πειραιά

491

Τυραννίδα του
Γέλωνα στην Γέλα

490

Πρώτη εκστρατεία
των Περσών στην
ηπειρωτική
Ελλάδα / Θάνατος
του Κλεομένη στη
Σπάρτη /
Καταστροφή της
Ερέτριας / Μάχη
του Μαραθώνα

Αγάλματα στον
ναό της Αφαίας
στην Αίγινα /
Παρμενίδης από
την Ελέα
(φιλόσοφος)

487

Παράσταση
πρώτης κωμωδίας

στα έν ἄστει
Διονύσια

487-483

Εφαρμογή του
οστρακισμού
στην Αθήνα /
πόλεμος μεταξύ
Αίγινας και
Αθήνας

485

Ο Γέλωνας γίνεται
τύραννος στις
Συρακούσες

485-450

Βακχυλίδης ο
Κείος

484

Πρώτη νίκη του
Αισχύλου

- 482 Το ασήμι του
Λαυρίου
χρησιμοποιείται
για την
ναυπήγηση του
Αθηναϊκού
στόλου
- 480 Μεγάλη
εκστρατεία του
Ξέρξη κατά της
Ελλάδας από
στεριά: μάχη στο
Αρτεμίσιο, στις
Θερμοπύλες και
στη Σαλαμίνα / Η
Αθήνα πέφτει στα
χέρια των
Περσών / Ήττα
των Καρχηδονίων
στην Ιμέρα

- 479 Μάχη στις
Πλαταιές και στη
Μυκάλη
- 478 Ίδρυση Αττικής-
Δηλιακής
Συμμαχίας υπό
την ηγεμονία των
Αθηνών /
Επανοχύρωση
της πόλης των
Αθηνών /
Θάνατος του
Γέλωνα,
τυράννου των
Συρακουσών / Ο
Ιέρων στην
εξουσία
- Κατασκευή του
αγάλματος του
ηνίοχου των
Δελφών
- 477-467 Θαλάσσιες

εκστρατείες του
Κίμωνα, με
αποκορύφωση τη
μάχη στον
ποταμό
Ευρυμέδοντα
(467),
απομακρύνοντας
με επιτυχία την
περσική απειλή

476

Ολ. 1 του Πινδά-
ρου και 5η ωδή
του Βακχυλίδη για
τη νίκη του Ιέρωνα
στην Ολυμπία

474

Οι Συρακούσιοι
νικούν τους
Ετρούσκους στη

μάχη της Κύμης

472

Οι Πέρσαι του
Αισχύλου

471

Οστρακισμός του
Θεμιστοκλή και
φυγή του στην
Περσία

470

Πυθ. 1 του Πινδά-
ρου

470-430

Ακμή του γλύπτη
Μύρωνα

468

Πρώτη νίκη του
Σοφοκλή κατά του
Αισχύλου

- 467 Ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας
του Αἰσχύλου
- 466 Θάνατος του
Ιέρωνα και τέλος
της τυραννίδας
στις Συρακούσες
- 465 Η Θάσος
αποχωρεῖ ἀπὸ
την Δηλιακή
Συμμαχία
- 464 Δολοφονία του
Ξέρξη / Ο Αρτα-
ξέρξης ο 1ος
γίνεται βασιλιάς
της Περσίας /
Σεισμός στην
Σπάρτη και

**εξέγερση των
ειλώτων**

462

**Άφιξη του
Αναξαγόρα από
τις Κλαζομενές
στην Αθήνα**

462-454

**Εξέγερση
εναντίον των
Περσών στην
Αίγυπτο, υποστη-
ρίζεται από την
Αθήνα**

461

**Οστρακισμός του
Κίμωνα / ο
Εφιάλτης
επιφέρει ριζικές
αλλαγές στην**

**Αθήνα: αφαιρεί
από τον Άρειο
Πάγο τις
πολιτικές του
αρμοδιότητες /
Θάνατος του
Εφιάλτη / Ξεκινά
η εποχή του
Περικλή (461-429)**

461-451

**Πόλεμος μεταξύ
Αθήνας και
Πελοποννησιακής
Συμμαχίας: 1ος
Πελοποννησιακός
Πόλεμος**

460-420

**Σταδιοδρομία και
ακμή των
γλυπτών**

**Πολύκλειτου και
Φειδία**

458

**Ανοικοδόμηση
των Μακρών
Τειχών από την
Αθήνα ως τον
Πειραιά / Η μάχη
στην Τανάγρα / Η
Αθήνα κατακτά τη
Βοιωτία**

**Όρεσθεια του
Αισχύλου**

456

**Θάνατος του
Αισχύλου /
Ολοκλήρωση του
ναού του Δία στην
Ολυμπία**

455

**Πρώτη θεατρική
παραγωγή του**

- 454 Το ταμείο της
Δηλιακής
Συμμαχίας
μεταφέρεται από
την Δήλο στην
Ακρόπολη
- 451 Σύναψη
πενταετούς
ανακωχής μεταξύ
Αθήνας Σπάρτης /
Τριακονταετής
ειρήνη μεταξύ
Σπάρτης και
Αργούς / Η
νομοθεσία του
Περικλή καθορίζει
τα δικαιώματα και

ΤΙΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

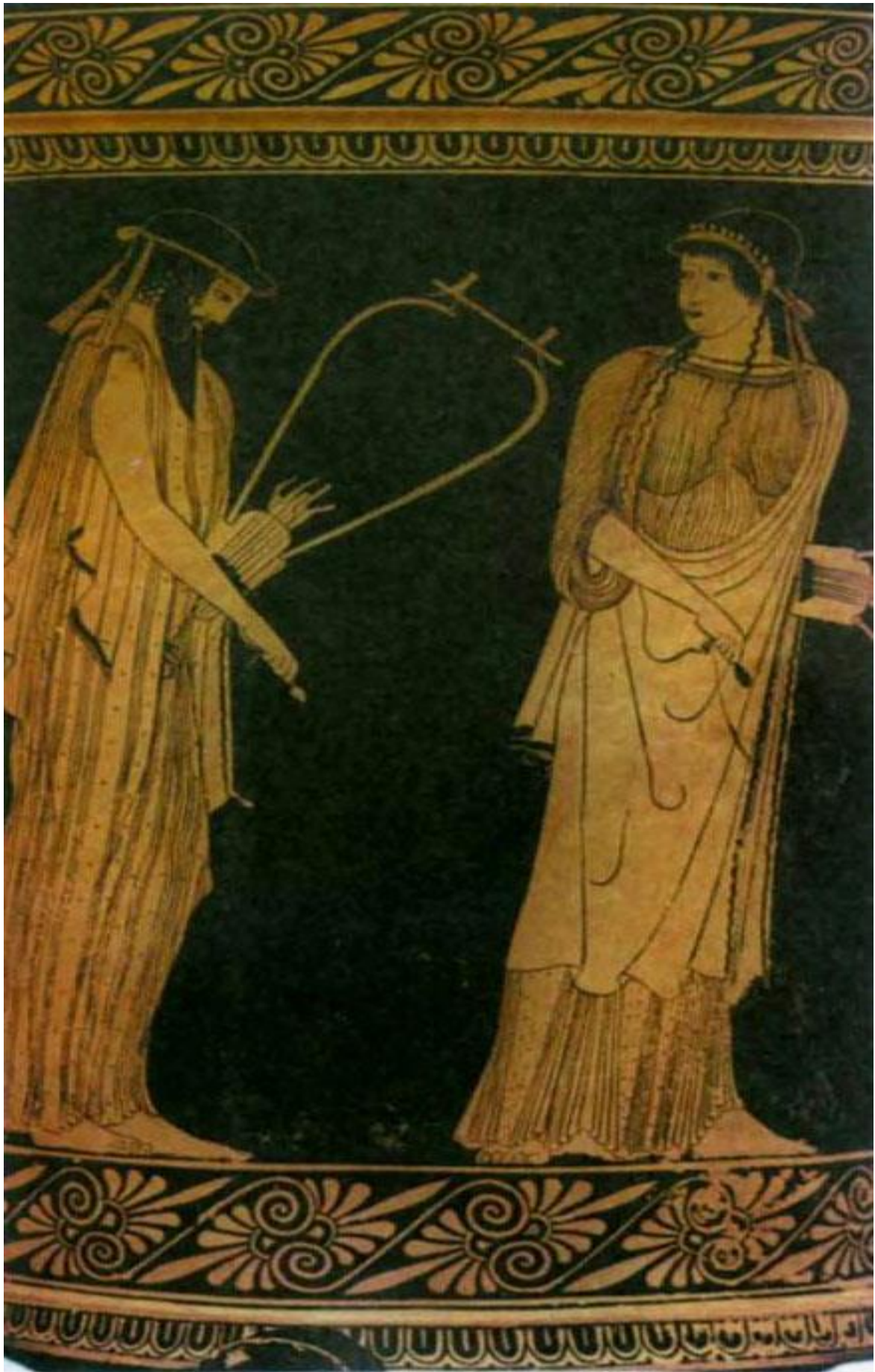
**Ελεφαντοστέινο ανάγλυφο Μούσας που παίζει λύρα.
Από τα ευρήματα της Βεργίνας.**

Πέρσης ιππέας επιτίθεται σε Έλληνα πολεμιστή. Τέλη του 5ου αιώνα.

Leonardo da Vinci, Νεότητα-Γηρατειά.

Αλκαίος και Σαπφώ. Αγγείο του 480 π.Χ.

Πρωτοκορινθιακό αγγείο από τη Θήβα. Χαρακτηριστική η κεφαλή που διακοσμεί το αγγείο.

Συμπόσιο. Αρχές του 5ου αιώνα.

Νέες χορεύουν κυκλικά τραγουδώντας ένα «παρθένειο». Αγγείο του 5ου αιώνα.

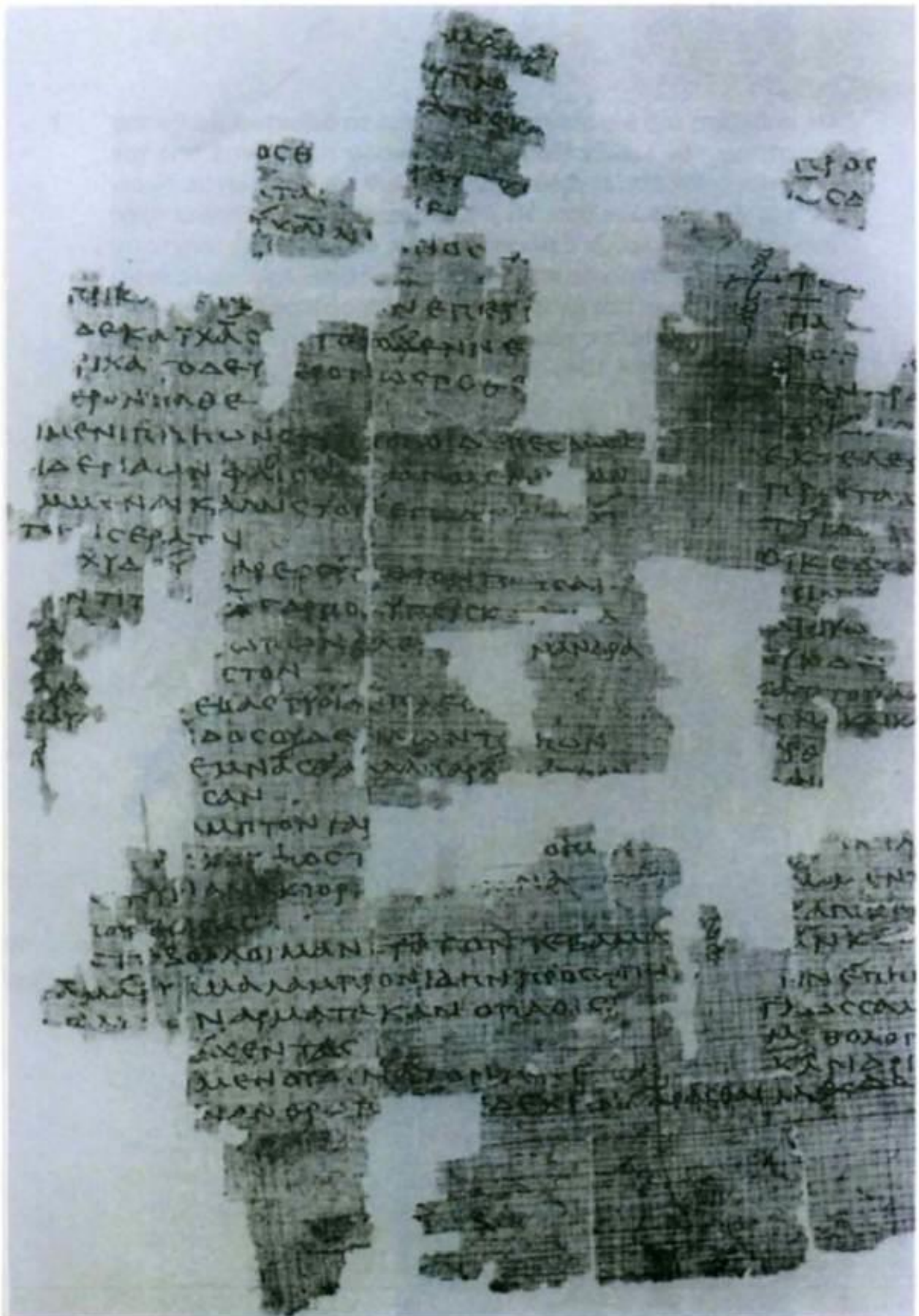
Πήλινο ανάγλυφο από τις Συρακούσες. Εικονίζεται η τερατόμορφη Γοργώ με το μωρό της, τον φτερωτό Πήγασο. Τέλη του 7ου αιώνα.

Ο Ηρακλής στο «κύπελλο του Ήλιου». Χαλκιδικός αμφορέας. Α' μισό του αιώνα.

Χάλκινο αγαλμάτιο παλαιστών από την Αίγυπτο.

Πάπυρος. Διασώζει τμήμα από ποίημα της Σαπφώς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Αλκμάν.....	5
Θέογνης.....	23
Στησίχορος.....	39
Πίνδαρος.....	49
Σιμωνίδης.....	70
Στοιχεία Διαλέκτων.....	86
Χρονολογικοί Πίνακες.....	95
Πίνακας Εικόνων.....	127

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιόσημο, θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7, του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α΄).

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.